

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: českého jazyka a literatury

Studijní program: 2. stupeň

Studijní obor: český jazyk – anglický jazyk

Svět Julese Verna ve vybraných českých filmových adaptacích a jejich
didaktické využití v hodinách literární výchovy

World of Jules Verne in Selected Czech Movie Adaptations and Their
Didactic Use in Lessons of Literary Education

Die Welt des Jules Verne in ausgewählten tschechischen Verfilmungen und
deren pädagogische Nutzung in Stunden der literarischen Bildung

Diplomová práce: 08-FP-KČL-018

Autor:

Matěj SVOBODA

Podpis:

Adresa:

Horská 874/1

460 01 LIBEREC I

Vedoucí práce: Mgr. Eva Koudelková, Ph. D.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
80	0	0	0	23	12

V Liberci dne: 20. června 2010

TU v Liberci, FAKULTA PEDAGOGICKÁ

461 17 LIBEREC 1, Studentská 2   Tel.: 485 352 515   Fax: 485 352 332

Katedra: **ČESKÉHO JAZYKA a LITERATURY**

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(pro magisterský studijní program)

Diplomant: **Matěj SVOBODA**

Adresa: **Horská 874/1, 460 01 Liberec 14**

Obor (kombinace): **český jazyk – anglický jazyk**

Název DP: **Svět Julese Verna ve vybraných českých filmových adaptacích
a jejich didaktické využití v hodinách literární výchovy**

Název DP v angličtině: **World of Jules Verne in Selected Czech Movie Adaptations
and Their Didactic Use in Lessons of Literary Education**

Vedoucí práce: **Mgr. Eva Koudelková, Ph.D.**

Konzultant:

Termín odevzdání: **květen 2009**

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 30. 4. 2008

.....
děkan

.....
vedoucí katedry

Převzal (diplomant): .....

Datum: **12. 5. 2008** .....

Východisko:

Dotazníková akce mezi učiteli týkající se využívání filmu v hodinách literární výchovy, prostudování dostupných odborných publikací a vybraných pramenů.

Cíle:

Vytvoření přehledu nejzajímavějších filmových verzí Vernových děl se zaměřením na adaptace české. Návrh pracovních listů k využití filmových ukázek v hodinách literární výchovy. Zohlednění interdisciplinárních vztahů.

Metody:

Analýza příslušných autorových literárních děl; srovnávací metoda. Tvorba pracovních listů.

Primární literatura:

Verne, J.: *Cesta kolem světa za 80 dní*. Brno: Návrat 1997.

Verne, J.: *Dvacet tisíc mil pod mořem*. Praha: Albatros 1987.

Verne, J.: *Cesta do středu Země*. Praha: Albatros 1992.

Verne, J.: *Vynález zkázy*. Praha: Albatros 1993.

Verne, J.: *Ocelové město*. Praha: Albatros 1989.

Verne, J.: *Dva roky prázdnin*. Praha: Albatros 1985.

Verne, J.: *Na kometě*. Praha: Albatros 1975.

Sekundární literatura:

Neff, O.: *Jules Verne a jeho svět*. Praha: Mladá Fronta 2005.

Lottman, H. R.: *Jules Verne*. Praha: BRÁNA, spol. s r. o 1998.

Janatka, J. M.: *Neznámý Jules Verne*. Praha: Mladá Fronta 1959.

Brandis, J.: *Snílek Jules Verne*. Praha: Lidové nakladatelství 1981.

Mravcová, M.: *Literatura ve filmu*. Praha: Melantrich 1990.

Mravcová, M.: *Od Oidipa k Francouzově milence*. Praha: Národní filmový archiv 2001.

Nezkusil, V.: *Nástin didaktiky literární výchovy*. Praha: 2004.

Sulovská, J.: *Využití videa v hodinách českého jazyka, slohu a literatury*.

In: Sborník 99, KČL FP TUL, 1999

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury na základě konzultací s vedoucím diplomové práce.

V Liberci dne 20. června 2010

Podpis:

Poděkování

Děkuji vedoucí své diplomové práce Mgr. Evě Koudelkové, Ph.D. a Mgr. Jarmile Sulovské za vedení, rady, ochotu a pomoc při zpracovávání tématu.

Dále děkuji Šárce Netolické, Mgr. Lucii Švecové, Mgr. Haně Ringlové, Mgr. Pavle Panoškové, Mgr. Martině Hartlové a Mgr. Alicí Kýrové za ochotné vyplnění dotazníku, pomoc a cenné rady.

SVOBODA Matěj DP-08-FP-KČL-018 Ved. DP: Mgr. Eva Koudelková, Ph.D.

Svět Julese Verna ve vybraných českých filmových adaptacích a jejich didaktické využití v hodinách literární výchovy

Resumé: Diplomová práce se zaměřuje na tvorbu Julesa Verna a na filmové adaptace natočené podle jeho románů. Porovnává vybrané románové předlohy s jejich filmovými adaptacemi a přináší přehled těch nejzajímavějších se zvláštním zaměřením na adaptace české. Diplomová práce obsahuje návrhy metodických listů, jež využívají filmové ukázky, a pracovních listů pro žáky.

SVOBODA Matěj DP-08-FP-KČL-018 Tutor: Mgr. Eva Koudelková, Ph.D.

World of Jules Verne in Selected Czech Movie Adaptations and Their Didactic Use in Lessons of Literary Education

Summary: The diploma thesis deals with the work of Jules Verne and film adaptations based on his novels. It compares selected novels and their film adaptations and it brings a review of the most interesting ones with particular focus on Czech film adaptations. The diploma thesis contains concepts of methodical work sheet which use film extracts and it also contains work sheets for students.

SVOBODA Matěj DP-08-FP-KČL-018 Tutor: Mgr. Eva Koudelková, Ph.D.

Die Welt des Jules Verne in ausgewählten tschechischen Verfilmungen und deren pädagogische Nutzung in Stunden der literarischen Bildung

Resumé: Diese Arbeit konzentriert sich auf die Schaffung von Jules Verne und die Verfilmung gedrehte nach seinen Romanen. Vergleicht ausgewählten Romanenvorlage mit ihren Verfilmungen, und bietet eine Übersicht der interessantesten, wobei ein besonderer Schwerpunkt auf die Anpassung Tschechisch. Die Arbeit enthält Vorschläge für methodische Arbeiten mit Film-Trailer und Arbeitsblätter für die Schüler.

ÚVOD.....	8
1.1. JULES VERNE.....	10
1.1. ŽIVOT A DÍLO JULESA VERNA.....	10
2. JULES VERNE A FILM.....	14
2.1. FILMOVÁ ADAPTACE.....	14
2.2. JULES VERNE A FILMOVÉ ADAPTACE.....	16
2.3. VYNÁLEZ ZKÁZY.....	19
2.4. DVA ROKY PRÁZDNIN.....	25
2.5. NA KOMETĚ.....	29
2.6. OCELOVÉ MĚSTO.....	35
2.7. CESTA KOLEM SVĚTA ZA 80 DNÍ.....	42
2.8. DVACET TISÍC MIL POD MOŘEM.....	49
2.9. DO STŘEDU ZEMĚ.....	53
3. FILM V HODINĚ LITERÁRNÍ VÝCHOVY.....	60
3.1. PRÁCE S FILMEM V HODINÁCH LITERÁRNÍ VÝCHOVY.....	60
3.2. VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉ AKCE.....	63
3.3. VÝBĚR VHODNÉHO DÍLA.....	66
4. APLIKACE VE VYUČOVÁNÍ.....	69
4.1. METODICKÉ LISTY.....	69
4.2. VYNÁLEZ ZKÁZY.....	70
4.3. CESTA KOLEM SVĚTA ZA 80 DNÍ.....	73
ZÁVĚR.....	76
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	78
SEZNAM PŘÍLOH.....	80

ÚVOD

Cílem diplomové práce je porovnat vybraná díla Julesa Verna s jejich nejslavnějšími, nejvýznamnějšími a nejpopulárnějšími filmovými adaptacemi a poukázat na možnost využití těchto adaptací ve výuce českého jazyka a literární výchovy na druhém stupni základní školy. Při výběru literárního díla byla zohledněna jeho kvalita, popularita a především možnost pracovat s filmovou adaptací.

Jsou zde zastoupeny filmové adaptace méně známých literárních děl, která však zadaptovali čeští filmaři, populárnější díla Julesa Verna, jež byla natočena v nedávné době nebo byla v době svého uvedení do kin považována za významná a důležitá, populární a často reprízované adaptace i nejvýznamnější a nejslavnější filmy natočené podle knih autora.

První část diplomové práce se zaměřuje na životopis Julesa Verna, jeho spisovatelskou kariéru od prvních literárních pokusů až po dobu, kdy byl úspěšným spisovatelem. V neposlední řadě je také zmíněn Vernův vliv na vědeckofantastický žánr.

Další kapitola se věnuje komparaci literárního díla a filmové adaptace. Zřetel je kladen především na příběhovou věrnost filmové verze, a tím pádem i na možnost užití při výuce v hodinách literatury. Obsahy románů i filmů jsou detailně rozebrány a porovnány a jsou zmíněny i motivy, jež jsou pro autorovo dílo typické nebo naopak netypické. V případě filmových adaptací se zmiňuje i jejich kvalita a významné rozdíly oproti románové předloze, ať už v ději nebo v celkovém vyznění.

Třetí kapitola se zaměřuje na didaktiku. Filmové verze jsou zde vzájemně porovnány a jsou vybrány ty nejvhodnější. Zřetel se bere na jejich kvality, na kvality literární předlohy a na popularitu obojího. Jsou zde zmíněny nejčastější způsoby práce s filmy v hodinách českého jazyka a literární výchovy a aplikace těchto způsobů na zvolené filmové adaptace. Také jsou zde vyhodnoceny dotazníky, které

vyplňovali učitelé na základních školách. Tyto dotazníky se zaměřovaly především na možnost pracovat ve škole s filmovými adaptacemi, a to nejen s dílem Julesa Verna.

Čtvrtá kapitola obsahuje metodické a pracovní listy, jež mohou být použity během hodin literární výchovy. Metodické listy obsahují návrhy na způsob práce s literárním dílem i s filmovou adaptací, motivační otázky, návrhy literárních ukázek i výběr částí filmu či seriálu, které by zvolenou literární ukázkou vhodně doplňovaly.

Na závěr diplomové práce jsou přiloženy pracovní listy, jež mohou být spolu s metodickými listy použity v hodinách českého jazyka a literatury zaměřených na dílo Julesa Verna.

1. JULES VERNE

1.1. ŽIVOT A DÍLO JULESA VERNA

Jules Verne se narodil 8. února 1828 ve francouzském městě Nantes do rodiny váženého právníka Pierra Verna jako první z pěti dětí. Už od dětství projevoval zájem o dobrodružství a dokonce se chtěl nechat najmout jako plavčík na loď směřující do Indie, rodiče však jeho cestě zabránili..

Jules Verne, viz **příloha 1**, měl jít studovat právo do Paříže a pokračovat v otcových stopách. V hlavním městě Francie však mladý Verne zjistil, že více než advokacie ho láká umění. Obdivoval dílo Edgara Allana Poea a znal Alexandra Dumase nebo Victora Huga. V Paříži se Vernovi podařilo proniknout mezi literární a uměleckou špičku a na právo a studium zanevřel. Pod Dumasovým jménem napsal divadelní hru *Zlámaná stébla*, ale kvůli otci se rozhodl studia dokončit. Poté se živil jako obchodník s cennými papíry.

Jules Verne byl vášnivým cestovatelem a zajímal se o vědecký pokrok. Navštívil například Skandinávii nebo Skotsko a okolo roku 1860 se přidal k pařížskému Kruhu vědeckého tisku, kde se seznámil s několika vynálezci, zkušenými piloty balónů a například i s prvními návrhy helikoptéry.

V roce 1863 vydal svůj první román s názvem *Pět neděl v balóně*. Vycházel z povídky Edgara Allana Poe *Senzace s balónem*. Na této povídce Verna fascinovala právě technická detailnost popisu balónu a letu a hlavně její nepřesnost. Vernova románová prvotina inspirovaná Poem vyprávěla o skupině cestovatelů, kteří chtěli přeletět Afriku ze Zanzibaru až k řece Senegal. Během této cesty museli hrdinové bojovat se zvířaty i s přírodou a prozkoumali prameny Nilu. Jelikož v té době cestovatelé John Spek a Richard Buton objevili skutečné prameny Nilu, měla kniha hned po vydání veliký úspěch.

Brzy potom předal Verne svému vydavateli projekt s názvem *Podivuhodné cesty*.

*[...] Při jednom z prvních setkání předložil Verne Hetzelovi projekt, kterým byl u před lety nadšen věčně nadšený Alexandre Dumas: projekt PODIVUHODNÝCH CEST, seriálu románů, které by se odehrávaly ve všech zemích světa a přiblížily by čtenáři nové výdobytky vědy a techniky. Dějištěm seriálu bude svět, tématem bude věda. Bude to napínavá encyklopedie, beletrizovaný zeměpisný atlas. Román PĚT NEDĚL V BALÓNĚ je ukázka, jak by měly jednotlivé součásti seriálu vypadat. Rodinná tradice Allottů a Vernů nezachovala ani stopu po tomto Hetzelově rozhovoru s Vernem. Je to škoda, protože to byla skutečná událost, která rozhodla nejen o osudu Julese Verna, ale i o osudu jeho díla hluboko do budoucnosti, až do dnešních dnů. [...]*¹

Hetzel v té době uvažoval o vydávání časopisu pro mládež a *Podivuhodné cesty* Julesa Verna se mu hodily. Měly totiž vycházet v časopise na pokračování a přinášet čtenářům zábavu. Z Verna se tak stal autor literatury pro mládež. Verne se původně svému vydavateli smluvně upsal za nepříliš výhodných podmínek, ale brzy se z něj stala literární hvězda a jeho knihy dosáhly celosvětové popularity. Ačkoliv se autor mohl později ze smlouvy vyvázat, rozhodl se, že zůstane Hetzelovi věrný. Vydavatel mu totiž velmi výrazně pomáhal, radil při psaní většiny jeho děl a často byl i velmi kritický. Například u románu *Dvacet tisíc mil pod mořem* nebyl spokojený s tím, že Jules Verne věnoval příliš mnoho prostoru popisu podmořského života.

[...] „Jímá mě lítost, když vidím, co všechno byste mohl dostat ze svých postav, kdybyste v těch třech svazcích rozvinul jejich osobnost, prodloužil zbytečně krátké a stručné zápletky, zatímco jste je zavalil popisy, pravda, svůdnými: román tím mohl nabýt na zajímavosti a nikdo by Vás už neosočoval, že jste mnoho prostoru obětoval nomenklatuře (jde o typicky vernovské vyjmenovávání živočišných druhů,

---

¹ NEFF, O., *Jules Verne a jeho svět*, s. 56.

pozn. aut), protože dílo by se rozrostlo a navíc by získalo žádané proporce... Tak málo užívat dobře načrtnutých charakterů, konverzací, dialogů – to je vražda!“²

Největší úspěch však Jules Verne slavil s románem *Cesta kolem světa za 80 dní* v roce 1873. Kniha nemohla vyjít u Hetzela, a tak ji autor nabídl francouzským novinám *Le Temps*. Příběh vycházel na pokračování a získal si okamžitou popularitu nejen v Evropě, ale i v Americe. Sázelo se na to, jak příběh Philease Fogga dopadne a dopravní společnosti nabízely autorovi peníze jen kvůli tomu, aby hrdina využil při cestě právě jejich dopravních prostředků. Z Julesa Verna se stala hvězda, avšak Francouzská akademie, po jejímž uznání Verne toužil, ho stále odmítala přijmout za člena a považovala jeho romány za dětské.

Jules Verne se později odstěhoval z Paříže do Amiensu, kde dále tvořil a dostalo se mu i uznání. Úspěch *Cesty kolem světa za 80 dní* navíc upoutal i pozornost divadelních dramatiků. Verne tak mohl roku 1874, spolu s divadelníkem jménem Adolphe Philippe Dennery, uvést výpravnou hru nastudovanou podle románové cesty Philease Fogga. Úspěch hry, ve které vystupovali fakíři, živé kobry a dokonce i slon, byl obrovský a přinesl všem zúčastněným další popularitu a především veliké zisky.

V Amiensu však Verna nečekala jen sláva a úspěch. V roce 1886 se stal obětí atentátu a byl postřelen. Střelcem byl jeho synovec Gaston, jenž byl údajně duševně nemocný a prý svého strýce střelil, aby na jeho osobu upoutal pozornost a pomohl mu tak dostat se do Francouzské akademie. Střela zasáhla spisovatele do nohy a Verne částečně ochrnul.

Jules Verne zemřel 24. března 1905. Jeho poslední knihou byla *Zatopená Sahara*, ale posmrtně vyšlo i několik dalších románů, na nichž však více či méně pracoval i Vernův syn Michel.

Jules Verne je dnes považován spolu s H. G. Wellsem za zakladatele vědeckofantastického románu. Ačkoliv je většina Vernových děl cestopisná

---

² NEFF, O., *Jules Verne a jeho svět*, s. 61.

a vědecké informace, s nimiž autor pracoval, byly většinou podložené nebo byly alespoň v té době považovány za pravděpodobné, najdeme v jeho dílech i velké množství vynálezů, které v devatenáctém století nemohly existovat. Verne v románu *Dvacet tisíc mil pod mořem* předpověděl jedno z možných využití elektřiny, jež v té době sice již existovala, ale rozhodně nebyla považována za běžnou věc. Stejně tak ponorka kapitána Nema Nautilus. Podobně odhadl Verne vývoj i v aviatice a v románu *Robur dobyvatel* představil letadlo těžší než vzduch. V době vydání byl však román považován za čirou fantazii.

Jules Verne se nikdy nesmířil s tím, že v očích čtenářů byl sice vynikajícím spisovatelem, ale spisovatelem pro mládež. Sám autor chtěl vždy psát technické romány pro dospělé, ale dnes, více než sto let po jeho smrti, pravděpodobně nikomu nevadí, že Vernovy knihy četli především mladší čtenáři. Čas kvalitu jeho děl prověřil dostatečně, stejně tak jeho vizionářství.

2. JULES VERNE A FILM

2.1. FILMOVÁ ADAPTACE

Slovo adaptace má původ v latinském „adaptatio“, což znamená přizpůsobení nebo přepracování. Filmová adaptace je tedy přizpůsobení nějakého díla, například knihy, novinového článku, komiksu nebo divadelní hry, pro film.

*[...] Adaptace je termín široký, používá se v různých souvislostech a významech (viz rozdílné užití v textologii, translatologii, teatrologii, ve filmové či rozhlasové tvorbě apod.) Obecně je většinou chápán jako úprava literárního díla, jeho převedení, přizpůsobení, případně nové zpracování. [...]*³

Tato práce se bude zabývat pouze filmovými adaptacemi natočenými podle literárních předloh. Protože jsou film a literatura do značné míry odlišné umělecké oblasti a neexistuje nic jako „dokonalá adaptace“, jsou filmy posuzovány z několika hledisek.

Tím prvním a nejdůležitějším bude příběhová věrnost literární předloze. V diplomové práci je porovnáváno několik knih a filmových adaptací, avšak ne všechny se dají považovat za vhodné. Pouze některé zachovávají atmosféru a ducha předlohy, její děj a charaktery postav. Pakliže některá z filmových adaptací výrazně mění příběh nebo chování hrdinů, není doporučeno použít ji při výuce. Jedině snad v případě, že by učitel chtěl cíleně porovnávat rozdíly mezi filmem a literární předlohou. Preferovány budou filmové adaptace, jejichž tvůrci zasahovali do děje a do povah hrdinů co možná nejméně.

Druhým faktorem, jenž bude mít vliv na výběr vhodné filmové adaptace, bude zachycení duchovního světa Julesa Verna. Autor psal knihy, v nichž lze najít převratné technologické novinky a vynálezy, nebo jejichž hrdinové cestují na

---

³ SLADOVÁ, J., K využití filmové adaptace literárního díla v literární výchově. In: *Tradiční a netradiční metody a formy práce ve výuce českého jazyka na základní škole*, s. 152.

exotická a neobvyklá místa. Preferovány budou opět ty adaptace, jejichž tvůrci dokázali zachytit svět Julesa Verna i s těmito jeho typickými motivy.

Posledním, avšak nikoliv nejméně důležitým faktorem, bude samotná kvalita filmové adaptace. Film, který budou žáci v hodině sledovat, by měl být zábavný a co možná nejkvalitnější.

Učitel by měl být schopen vyhledat a použít filmovou adaptaci, která bude nejvíce vyhovovat jak programu hodiny, tak i samotným žákům.

*[...] V návaznosti na Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (i pro gymnázia) otevírá se učitelům nový prostor pro využití rozličných progresivních médií ve flexibilněji pojatém kurikulárním prostředí. Je třeba konzultovat tuto otázku s pedagogy a ve spolupráci s nimi najít pozici filmové výchovy ve školní výuce různých stupňů. [...]*⁴

Práce s filmem a filmovými adaptacemi může být pro žáky velmi motivující a může oživit výuku.

*[...] ve výchově slovesným uměním má audiovizuální technika široké možnosti smysluplného uplatnění. Jako jedna z méně tradičních doplňkových forem se může výrazně podílet na pozitivním výsledku zpřístupnit učivo, oživit výuku, zaujmout žáky. [...]*⁵

---

⁴ PLÁTENÍK, P., Kritické zhodnocení projektu „Film a škola“. In: *Tradiční a netradiční metody a formy práce ve výuce českého jazyka na základní škole*, s. 175.

⁵ SLADOVÁ, J., K využití filmové adaptace literárního díla v literární výchově. In: *Tradiční a netradiční metody a formy práce ve výuce českého jazyka na základní škole*, s. 99.

2.2. JULES VERNE A FILMOVÉ ADAPTACE

Dílo Julesa Verna bylo filmaři vyhledáváno odjakživa. Prvním filmem, který využil autorovo dílo, byl krátký snímek s názvem *Cesta na Měsíc* z roku 1902. Zatím posledním filmem natočeným podle předlohy Julesa Verna je *Cesta do středu Země* z roku 2008. Největší internetová filmová databáze IMDB ke dnešnímu dni eviduje celkově sto třicet čtyři filmy natočené podle předloh Julesa Verna a zmiňuje i dvě připravované filmové verze románu *Dvacet tisíc mil pod mořem*.⁶

Jelikož Jules Verne zemřel v roce 1905, mohl být sám svědkem několika filmových verzí svých knih. *Cesta na Měsíc* měla v době uvedení mimořádný úspěch a její režisér Georges Méliès dále natočil podle Verna v roce 1904 *Cestu do nemožna* a po smrti spisovatele zadaptoval roku 1912 například i *Dobrodružství kapitána Hatterasa*, jehož filmová verze je u nás známá pod názvem *Dobytí pólu*.

Filmové adaptace natáčel i Vernův syn Michel.

[...] Založil v Paříži společnost *Les Films Jules Verne* a spojil se se společností *Société Éclair*. Prodal jí distribuční práva a získal od ní závazek financovat produkci. On sám se měl postarat o umělecké provedení. Oznámil veřejnosti, že chystá filmové verze *DVACETI TISÍC MIL POD MOŘEM*, *ČERNÝCH INDIÍ* a *DĚTÍ KAPITÁNA GRANTA*. Právě tímto třetím titulem chtěl Michel Verne začít. Filmování rozjel v roce 1913, musel ho přerušit, protože režisér Victorin-Henri Jasset zemřel, a film dokončil těsně před válkou režisér Henry Rousell. Na tehdejší dobu to byl výpravný velkofilm. Veřejnost znala román a přijala ho dobře, hůře pak kritika, která o něm psala, že je to spíš filmová ilustrace románu, než samostatné dílo. Do dnešní doby se zachovala jeho holandská verze.

Na neštěstí pro Michela více hlav pojalo podobnou myšlenku. Bylo těžké, ba nemožné uhlídat autorská práva v zahraničí, takže v roce 1914 se promítala další verze *MICHALA STROGOVA* a o rok dříve v Německu zfilmovali *CESTU KOLEM SVĚTA ZA OSMDESÁT DNÍ*. Věci zkomplikovala válka. Američané byli zcela

---

⁶ *The Internet Movie Database* [online]. c1990-2010 [cit. 2010-04-02]. Jules Verne. Dostupné z WWW: <<http://www.imdb.com/name/nm0894523/>>.

*nedosažitelní, co se týče autorských práv, a v klidu natočili v roce 1916 DVACET TISÍC MIL POD MOŘEM – byl to první film, obsahující scény autenticky natočené pod hladinou. Problémy s autorskými právy šly tak daleko, že zahraniční distributoři zpochybňovali i nároky na práva na filmy, které Michel Verne sám natočil! [...]*⁷

Významnější filmové adaptace děl Julesa Verna začaly vznikat až v padesátých letech dvacátého století. Roku 1954 vznikla adaptace románu *Dvacet tisíc mil pod mořem* a v roce 1956 natočil režisér Michael Anderson *Cestu kolem světa za osmdesát dní*. Tříhodinový výpravný snímek získal pět Oscarů včetně ocenění za nejlepší film a další tři nominace. Krom Davida Nivena a komika vystupujícího pod jménem Cantinflas se ve filmu objevily i hvězdy jako Shirley MacLaine a v čestných roličkách, kterých bylo více než čtyřicet, například i zpěvák Frank Sinatra, komik Buster Keaton, slavná herečka Marlene Dietrich nebo herec a rodák z města Ružomberok Peter Lorre. Na úspěch tohoto filmu se o téměř půl století později pokusil navázat režisér Frank Coraci, jeho verze však neslavila úspěch ani u diváků, ani u kritiky.

V roce 1958 natočil svou první adaptaci knihy Julesa Verna Karel Zeman. *Vynález zkázy* slavil celosvětový úspěch především díky svému vizuálnímu pojetí. Režisér vycházel z původních kreseb ilustrátorů, jako byli Georges Roux, Édouard Riou nebo Léon Benett. Film se úspěšně promítal po celém světě a bylo oceněn na výstavě Expo v roce 1958. I když dnes existují filmové triky, které jsou kvalitnější a realističtější, na Zemanovo dílo a na jeho styl se i dnes odkazují uznávaní filmaři a animátoři, jako je například Terry Gilliam. Zeman se k Vernovi vrátil ještě později ve filmech *Ukradená vzducholod'* a *Na kometě*.

V padesátých, šedesátých a sedmdesátých letech se objevily například úspěšné adaptace románů *Do středu Země* nebo Vernovy románové prvotiny *Pět neděl v balóně*. Roku 1979 natočil režisér Ludvík Ráža *Tajemství ocelového města* a o dva roky později vznikla v režii Oldřicha Lipského parodie *Tajemství hradu v Karpatech* natočená podle méně známého románu *Tajemný hrad v Karpatech*. Kvůli jejímu

---

⁷ VERNE, J., *Vynález zkázy*, s. s. 116.

humornému pojetí a záměrnému parodizování se jí však práce nebude zabývat. V tomtéž roce byla natočena i animovaná verze *Cesty kolem světa za 80 dní*, která byla v Čechách uvedena pod názvem *Willy Fog na cestě kolem světa*. Tato kniha se od té doby dočkala dalších šesti adaptací. Jedné dokumentární, v níž se bývalý člen skupiny *Monty Pythonův létající cirkus* Michael Palin pokoušel objet svět podobným způsobem jako Phileas Fogg, dále pak televizní verze s Piercem Brosnanem a Peterem Ustinovem v hlavních rolích, dalších tří animovaných seriálů a již zmíněné verze z roku 2004.

Jules Verne je mezi filmaři populární i v jednadvacátém století. Od roku 2000 vzniklo hned několik televizních filmů, jako například animované adaptace románů *Tajuplný ostrov*, *Tajemství pralesy* a *Cesty do středu Země*, dále pak televizní zpracování *Dvacet tisíc mil pod mořem* či *Doktora Oxe* nebo opět animovaného *Carova kurýra*.

V blízké budoucnosti se žádná nová adaptace knihy Julesa Verna oficiálně nechystá. Neoficiálně však možná probíhají přípravné práce na natáčení hned dvou verzí románu *Dvacet tisíc mil pod mořem*. Režisér Joseph McGinty Nichol, pracující pod pseudonymem McG, připravoval pro společnost Disney film s pracovním názvem *20,000 Leagues Under the Sea: Captain Nemo*, který měl vyprávět o tom, jak kapitán Nemo postavil svou ponorku Nautilus. Neúspěch předchozího filmu režiséra *Terminator Salvation* však zapříčinil, že práce na filmu byly údajně zastaveny. Konkurenční film píše pro producenta a režiséra Sama Raimiho scénárista Craig Titley, avšak zatím není jasné, kdy a jestli vůbec se nová filmová verze knihy *Dvacet tisíc mil pod mořem* začne natáčet. Jules Verne však filmaře fascinuje už více než sto let a v budoucnu pravděpodobně zájem o jeho dílo neopadne a je jen otázka času, než se někdo rozhodne natočit další film podle jedné z jeho knih.

2.3. VYNÁLEZ ZKÁZY

Román s názvem *Vynález zkázy* patří v Čechách mezi nejznámější díla spisovatele Julesa Verna. Ačkoliv sama kniha nebývá řazena mezi jeho nejvýznamnější práce, díky stejnojmenné české filmové verzi a jejímu častému opakování v televizi ji znají i lidé, kteří obvykle tohoto spisovatele nečtou nebo jeho dílo příliš neznají.

KNIHA

Děj knihy se odehrává někdy v poslední čtvrtině devatenáctého století a začíná na východním pobřeží Spojených států amerických. Hlavním hrdinou je inženýr Simon Hart, jenž tajně pracuje jako ošetřovatel v sanatoriu Healthful House, kde žije i geniální vynálezce Thomas Roch. Ten dokázal vyrobit bleskomet – výbušninu, jaká na světě neměla obdoby, ale kvůli jeho nereálným finančním požadavkům ji od něho odmítli koupit zástupci jeho vlasti Francie a později i ostatní státy. Thomas Roch se nervově zhroutil a musel být umístěn právě do sanatoria Healthful House. Simon Hart, pracující pod jménem Gaydon, doufal, že když se bude pohybovat v Rochově blízkosti, časem tajemství výbušniny odhalí.

Do života obou zmíněných hrdinů však zásadním způsobem zasáhne tajemný hrabě d'Artigas, jenž se rozhodl sanatorium navštívit a na vlastní oči se podívat na jeho nejslavnějšího klienta. Hned druhé noci jsou však d'Artigasem a jeho lidmi uneseni jak Thomas Roch, tak Simon Hart. Na otevřeném moři Hart zjišťuje, že loď hraběte dokáže z jakéhosi důvodu plout bez lodního šroubu i bez plachet a brzy zjistí, že důvodem, proč tomu tak je, je ponorka, kterou si d'Artigas nechal postavit a předstíral před celým světem její ztrátu.

Brzy se oba zajatí muži dostanou na malý ostrůvek Back Cup, který leží v blízkosti Bermud. S pomocí ponorky proplují pod hladinou moře a zjistí, že uvnitř ostrova je obří jeskyně, v níž se skrývá stovka podivných mužů všech myslitelných národností. Simon Hart brzy odhalí, že hrabě d'Artigas je ve skutečnosti pirát Kerr Karraje, jenž před lety terorizoval jihozápad Tichého oceánu. Ted' hodlá spolu se

svou tlupou získat tajemství výbušniny Thomase Rocha, čímž by se stal ještě nebezpečnějším. Simon Hart je na Back Cupu jeho zajatcem a i přes snahy o útěk časem zjišťuje, že z ostrovní jeskyně se uprchnout nedá a že je jen otázkou času, než Kerr Karraje přesvědčí důvěřivého Thomase Rocha svými nakradenými poklady a koupí od něho tajemství bleskometu.

Když náhodou do jeskyně připluje vorvaň, zjistí Simon Hart, kde přesně leží východ, a v noci se mu podaří poslat varovnou zprávu schovanou v sudu. O několik dní později připluje tajně do jeskyně britská ponorka Sword a zachrání Harta i Thomase Rocha. Při pokusu o útěk jsou však vetřelci spatřeni vracející se ponorkou pirátů a při podvodním souboji britská posádka zahyne a Roch s Hartem si jen se štěstím zachrání život. Hart přesvědčí piráty, že byl unesen a že netuší, jak se britští námořníci dozvěděli o jeskyni v Back Cupu, avšak sám se od velitele Swordu poručíka Davona dozvěděl, že na Bermudách podniknou v případě neúspěchu záchranné mise útok na ostrov.

Když se na obzoru objeví flotila válečných lodí, jsou piráti připraveni bránit svůj ostrov Rochovým bleskometem. Šest kusů této zbraně je rozmístěno po celém pobřeží a první z křižníků skončí po výstřelu rychle pod hladinou. Když se však k ostrovu přiblíží další, zaslechne Thomas Roch bubnování a zahlédne francouzskou vlajku, díky čemuž si uvědomí, co dělá a znovuprobuzené vlastenectví mu nedovolí podruhé vystřelit. Místo toho uteče do jeskyně a ve své laboratoři odpálí zbytky své výbušniny. Jediný, kdo přežije zkázu Back Cupu, je Simon Hart, jehož najdou námořníci na pobřeží. Kerr Karraje, piráti i Thomas Roch zemřeli na ostrově a tajemství smrtícího vynálezu s nimi.

Vynález zkázy patří mezi Vernovy pozdější romány a za jeho popularitu nejen u českých čtenářů může do jisté míry film Karla Zemana. Kniha se, stejně jako další romány Julesa Verna, například *Ocelové město*, zabývá zneužitím vědy. Trhavině Thomase Rocha ale nevěnuje zdaleka tolik pozornosti jako Stahlstadtu, ponorce kapitána Nema Nautilus.

Ačkoliv lze ve *Vynálezu zkázy* najít typické odborné popisy, které se objevují ve většině autorových děl, mají tu podstatně méně prostoru. Pirátská ponorka pro něho pravděpodobně nebyla zdaleka tak zajímavá jak Nautilus, a tak se jejímu popisu věnuje jen krátce, na žádná neobvyklá a neobyčejná zvířata, jako v jiných románech hrdinové nenarazí a ani výbušnina se nedočkala takového popisu jako například zmíněné Ocelové město. Jules Verne se však alespoň krátce při příjezdu pirátů na Back Cup zabývá souostrovím Bermud.

*[...] Toto souostroví ležící asi tisíc kilometrů od Severní Karolíny se skládá z dvou set ostrovů a ostrůvků. V jeho středu protíná dvaatřicátá rovnoběžka pětadesátý poledník. Od roku 1609, kdy zde při ztroskotání lodi zahynul Angličan Lomer, Bermudy patří Velké Británii. Od té doby se počet obyvatelů v kolonii zvětšil o deset tisíc. Anglie si nepřisvojila tuto skupinu ostrovů, nebo spíše bychom měli říci nezmocnila se jich pro bavlnu a kávu, které se zde pěstují, ani pro indigo a arrowroot (*Maranta arundinacea*), rostlinu, z jejíchž kořenů se vyrábí škrob. Ale byla to důležitá námořní základna v této části oceánu, tak blízko Spojených států. Připojení k Anglii nevzbudilo žádný zvláštní protest ostatních velmocí, a tak celou skupinu ostrovů spravuje anglický guvernér spolu s ostrovní radou a s voleným shromážděním. [...]*⁸

Podobně vědecky přistupuje Verne i k popisům pirátské lodi, ponorky a jeskyně.

Vynález zkázy je – stejně jako například román *Do středu Země* – psán z velké části v první osobě. První čtyři kapitoly z osmnácti jsou sice psány v er-formě, ale od páté části jsou krom závěru všechno zápisky zajatého inženýra Simona Harta. Díky této formě má děj spád a v knize lze najít jen málo míst, která by byla popisována tak podrobně, jako souostroví Bermud. Přesto se ale Verne v pasážích, v nichž chtěl vzbudit u čtenářů napětí, neváhal rozepsat a v kapitole, v níž Sword bojuje pod vodou s nepřátelskou ponorkou, jsou celý boj a pocity Simona Harta popsány velmi detailně, což u jindy strohého Verna obvykle není zvykem.

---

⁸ VERNE, J., *Vynález zkázy*, s. 86-87.

[...] „Ponorka,“ křičím, „poručíku, ponorka se vrací na Back Cup!“

„Zpět!“ rozkazuje poručík Davon.

A Sword couvá zpět právě ve chvíli, kdy se měl rozjet do tunelu.

Třeba se nám ještě podaří uprchnout, vždyť v tom okamžiku poručík rychle zhasil světla reflektoru a snad kapitán Spade a nikdo z jeho společníků Sword nezahlédl. Třeba náš člun couvne a ponorka propluje kolem nás. Třeba jeho obrys splyne s temnou hladinou jezera a z Ker Karrajova člunu nic neuvidí. Až ponorka dorazí k svému kamennému molu, kde kotvívá, Sword vpluje do tunelu.

*Šroub Swordu se otáčí zpětným pohybem, couváme k jižnímu břehu. Ještě několik minut a Sword se zastaví. [...]*⁹

Vynález zkázy je povedený román, který obsahuje vše typické pro tvorbu Julesa Verna a jeho vědecké romány. Bez filmové adaptace by však patrně nedosáhl takové obliby.

FILM

Film: Vynález zkázy

Předloha: Vynález zkázy

Režie: Karel Zeman

Scénář: Karel Zeman, František Hrubín, Milan Vácha, Jiří Brdečka

Hrají: Lubor Tokoš (Šimon Hart), Arnošt Navrátil (profesor Roch), Miloslav

Holub (Artigas), Jana Zatloukalová (Jana), František Šlégr (kapitán pirátů)

Rok výroby: 1958

Karel Zeman ve svých pozdějších adaptacích románu Julesa Verna *Ukradená vzducholod'* a *Na kometě* využíval původní příběh spíše volněji, v případě filmového *Vynálezu zkázy* se však režisér držel předlohy poměrně věrně.

Děj je až na několik nepříliš podstatných výjimek prakticky stejný. Skupina pirátů unese profesora Rocha a jeho asistenta Šimona Harta z amerického sanatoria a lstí přinutí vědce, aby pro ně dokončil svůj vynález. Profesor Roch ale není ve filmu zahořklým vynálezcem, nýbrž unaveným starým mužem, který je až příliš

---

⁹ VERNE, J., *Vynález zkázy*, s. 153.

důvěřivý a myslí si, že hrabě Artigas chce svými penězi pomoci k dokončení vynálezu, jenž by měl podle profesora pomáhat lidem, svítit, hřát a pohánět stroje. Artigas ale hodlá Rochův vynález zneužít a postaví na svém ostrově obří dělo. Když se na obzoru objeví válečné loďstvo přivolané Šimonem Hartem, pochopí vynálezce, co celou dobu Artigas zamýšlel, a sám zničí celý ostrov. Jediní, kdo přežijí, jsou Šimon Hart a dívka Jana, jimž se podařilo uprchnout v balónu.

Na rozdíl od knihy je zde profesor Roch popisován jako milý a důvěřivý člověk, a ne jako zneužívaný génius, jenž zatrpkl a nenávidí celý svět. Charaktery ostatních postav jsou většinou stejné či velmi podobné charakterům z knihy, Karel Zeman ale příběh trochu zjednodušil, a tak Šimon Hart od začátku vystupuje pod svým civilním jménem a ne jako ošetřovatel Gaydon, a hrabě Artigas není pseudonym piráta Kerr Karraje. Oproti románu přidal režisér postavu dívky Jany, která přežila ztroskotání obchodní lodi, na niž zaútočila ponorka pirátů. V knize dojde k potopení lodi také, zahynou však všichni na palubě. Karel Zeman ale pravděpodobně chtěl mít ve svém filmu alespoň jednu ženskou postavu, přestože v knižním *Vynálezu zkázy* žádné ženy nejsou.

Stejně jako v předloze je důležitým tématem filmového *Vynálezu zkázy* odpovědnost vědce za svůj vynález. Jules Verne se tentokrát nezaměřoval na technické a odborné popisy, namísto toho věnoval více prostoru hrdinům samotným a profesor Roch se musí v knize i ve filmu nakonec vyrovnat s tím, že jeho výtvar je smrtelně nebezpečný.

[...] Význam románu VYNÁLEZ ZKÁZY není v tom, že Verne předpovídal vynález atomové bomby, jak se někdy tvrdí, ale v tom, že se do literatury poprvé dostal problém morální odpovědnosti vědce, vynálezce. .... Už po zběžném přečtení shledáme, že Verne tu nehýří vědeckým fantazírováním. Drtivá síla „vynálezu zkázy“, výbušniny fulgurátoru, je předvedena až na samém konci, kde jediný výstřel z děla rozmetá bitevní loď. V dramatickém finále vynálezce Tomáš Roch „skočí, hodí zkumavku (s fulgurátore, pozn. aut.) na zem a rozdrtí ji botou ... Několik minut

poté celý prostor se otřásl tak strašným výbuchem, jako kdyby se klenba nebes zhroutila do propastných hlubin Atlantiku. “ [...]”¹⁰

Film se od knihy dále liší už jen v několika málo drobnostech. Šimon Hart například odešle zprávu z Back Cupu s pomocí balónu a ne hozením soudku se vzkazem do vody a neúspěšná záchrana posádkou ponorky Sword probíhá ve filmu za podstatně dramatičtějších okolností než v knize. Jinak je ale filmový *Vynález zkázy* až překvapivě přesnou adaptací.

Zemanův film však zaujme především po vizuální stránce. V jeho filmech můžeme často najít kombinaci živých herců, loutek a animace a *Vynález zkázy* není výjimkou, viz **příloha 2**. Prvních několik minut filmu obsahuje jen záběry na podivuhodné létající stroje, ponorky, letadla a horkovzdušné balóny. Karel Zeman dokonce přímo odkazuje na hrdiny Julesa Verna a zmiňuje Robura dobyvatele a jeho Albatros nebo kapitána Nema. Velké množství strojů vychází přímo z kreseb, které doplňovaly Vernovy romány, a například interiér ponorky Sword vypadá téměř přesně jako obraz v románu. Karel Zeman nejen že zadaptoval román, ale pokusil se zachytit atmosféru typickou pro díla Julesa Verna, což se mu podařilo díky jeho osobitému stylu a především díky faktu, že se nechal inspirovat původními ilustracemi. O to samé se pokoušel v *Ukradené vzducholodi* i v *Na kometě*, avšak v těchto filmech využíval příběhu z předlohy jen volněji.

Vynález zkázy je Zemanovou nejzajímavější prací z celé trojice filmů, jelikož v ní zkombinoval svůj osobitý režijní přístup a styl a zároveň zadaptoval původní dílo až na několik výjimek velmi věrně, díky čemuž se dá bez větších problémů využít ve výuce při porovnávání s knihou. Zásadním problémem *Vynálezu zkázy* a vlastně všech Zemanových filmů zmíněných v této práci je, že u nás ještě kvůli sporu o autorská práva nevyšly na DVD. *Vynález zkázy* je však velmi často reprízován v televizi.

---

¹⁰ NEFF, O., *Jules Verne a jeho svět*, s. 144.

2.4. DVA ROKY PRÁZDNIN

Ačkoliv *Ukradená vzducholod'* patří k nejzajímavějším českým filmům vůbec a ani za více než čtyřicet let od své premiéry neztratila nic ze svého kouzla, jako doplnění k literární předloze bohužel kvůli svým dějovým odlišnostem příliš vhodná není.

KNIHA

Kniha Julesa Vernea vypráví příběh skupiny patnácti chlapců, kteří ztroskotají na neznámém ostrově kdesi u pobřeží Jižní Ameriky. V podstatě jde o variaci na příběh Robinsona Crusoe z knihy Daniela Defoea. Tato kniha je – stejně jako několik jí podobných – ve *Dvou letech prázdnin* dokonce několikrát zmíněna.

Příběh se odvíjí tak, jak čtenář očekává. Po ztroskotání lodi hrdinové pátrají, kde se vlastně ocitli a jestli existuje možnost záchrany. Po zjištění, že se nachází pravděpodobně na neobydleném ostrově, začnou přebudovávat jeskyni, v níž žil trosečník, jehož mrtvolu chlapci našli, chystají se na krutou zimu a učí se navzájem spolu vycházet. Během dvou let uvedených v názvu knihy se z nejstarších hrdinů stávají téměř dospělí muži, kteří se dokáží vyrovnat nejen s faktem, že musí zařídit pro sebe a své kamarády stravu, teplo a bydlení, ale dokáží se postarat i o dvojici dalších trosečníků, kteří na ostrově přistáli společně se skupinou nebezpečných pirátů. Verne navíc na postavách pyšného Doniphana a obětavého Brianta ukazuje, že život v extrémních podmínkách vyžaduje, aby se ze soků stali přátelé, protože bez vzájemné pomoci nemají šanci na přežití. Po mnoha konfliktech se tak nakonec díky společnému boji proti jaguárovi ze dvou soků stávají přátelé.

[...] „Kde ses tu vzal?“ zvolal Wilcox.

„To se dozvíte později,“ odpověděl Briant. „Pojďte! Pojďte!“

„Ne dříve, dokud ti nepoděkuji, Briante!“ řekl Doniphan. „Zachránil jsi mi život.“

„Udělal jsem jen to, co bys byl na mém místě udělal i ty!“ odpověděl Briant.
„Nemluvme už o tom a pojďte se mnou!“

Ač Briantovo zranění nebylo vážné, musil si rameno ovázat pevně kapesníkem. Zatímco ho Wilcox ošetřoval, mohl statečný chlapec zasvětit kamarády do situace. [...] ¹¹

Dva roky prázdnin se prakticky vůbec nevěnují fantaskním vynálezům ani technickým výtvarným, které Jules Verne očekával od budoucnosti. Jde o příběh, kde tyto, jinak autorem často užívané, prvky téměř zcela chybí. Dva roky prázdnin jsou „pouze“ dobrodružnou knihou, jejíž hrdinové však, jak už je u Vernea zvykem, vítězí nad nepředvídanými událostmi a rozmary osudu za pomoci vzájemné spolupráce, respektu, úcty a pracovitosti. Velké množství prostoru tu dostávají popisy toho, jak trosečníci na ostrově žijí, jakým způsobem si zařizují svůj domov a jak se pokouší v nehostinných podmínkách přežít a také popis ostrovní fauny.

[...] Byl to opravdu pštros. Chlapci si mohli blahopřát, že vnitrozemskými lesy probíhají takoví ptáci, protože jejich maso je výborné, zejména tučná část hrudi.

Byl to nepochybně pštros. Ovšem jeho středně velké tělo, hlava podobné hlavě husy a peří složené z drobných pírů šedobílé barvy, pokrývajících celé tělo, ho řadily k druhu nandu pampový, který žije velmi hojně na jihoamerických prériích. Ačkoliv nandu nemůže být srovnáván se pštrosím africkým, dělá přesto čest zvířeti jeho kraje. [...] ¹²

Stejně jako většina ostatních Verneových knih jsou i Dva roky prázdnin napsány poměrně jednoduše a stroze, avšak velmi čtivě a zábavně a díky svižnému ději a možnosti porovnání s již zmíněným Robinsonem Crusoeem je kniha jako taková vhodná k užití při výuce. O filmové verzi však toto bohužel neplatí.

---

¹¹ VERNE, J., *Dva roky prázdnin*, s. 184.

¹² VERNE, J., *Dva roky prázdnin*, s. 88.

FILM

Film: Ukradená vzducholod'

Předloha: Dva roky prázdnin

Režie: Karel Zeman

Scénář: Karel Zeman, Radovan Krátký

Hrají: Hanuš Bor (Tomáš Dufek), Jan Čížek (Martin), Jan Malát (Petr), Michal Pospíšil (Jakoubek Kůrka), Josef Stráník (Pavel)

Rok výroby: 1967

Režisér Karel Zeman, který se na *Ukradené vzducholodi* podílel spolu s Radovanem Krátkým i na scénáři, se totiž rozhodl využít jen některé motivy z předlohy a jinak se vydal vlastní cestou. Příběh sice opět vypráví o skupině chlapců, je jich však podstatně méně než u Vernea a na ostrov se nedostanou lodí, nýbrž vzducholodí, na jejíž palubu vstoupí během pražské Jubilejní výstavy v roce 1891, viz **příloha 3**. Pokud by se děj odvíjel podobně jako v románu, tyto změny by byly prakticky nepodstatné. Film je však ve výsledku úplně jiný než knižní *Dva roky prázdnin*. Celý boj o přežití na ostrově je tu totiž zatlačen do pozadí. Hrdinové nepátrají po jídle, nemusí si hledat příbytek a bát se o život v nočním lese plném nebezpečných zvířat. Žádné typicky „robinsonovské“ prvky tu nenajdeme. Namísto nich chlapci na ostrově objeví přístav kapitána Nema, jeho ponorku Nautilus (Zeman využil i motivů z *Tajuplného ostrova*) a jím uvařený teplý oběd. Pokud by tedy šlo o to, jak přesně se Zemanovi podařilo přenést děj knihy do filmu, nemohli bychom *Ukradenou vzducholod'* považovat za úspěch.

Je však jasné patrné, že v tomhle případě tvůrcům nešlo ani tak o adaptaci jedné knihy jako spíš o filmovou verzi Verneova světa celkově. Krom dětských hrdinů tu totiž dostává velmi mnoho prostoru postava nová, která v předloze vůbec není – mladý novinář. Ten organizuje záchrannou výpravu a zároveň bojuje se špiónem, jenž má za úkol zjistit chemické složení nehořlavého plynu, jímž byla vzducholod' naplněna. Díky tomu, že režisér přesunul podstatnou část děje z ostrova do civilizace, mohl udělat to, co bylo s největší pravděpodobností jeho záměrem od začátku. Mohl natočit film, který by nebyl převyprávěním knihy, ale filmovou verzí

Verneova fantastického světa jako takového. Setkáme se tu tedy s různými šlapacími létajícími stroji, zmíněným Nautilem, vzducholoděmi i podivnými automobily, jejichž design byl inspirován kresbami Léona Benetta a Édourada Riou. Stejně jako ve Vynálezu zkázy dokázal i tady režisér vytvořit s pomocí osobité výpravy a triků film, který je zábavný, hravý a obdivovaný již několika generacemi.

Ukradená vzducholod' by tedy jako ukázka světa Julesa Vernea při vyučování posloužit mohla, avšak jako doplnění k výkladu o knize *Dva roky prázdnin* je film prakticky nepoužitelný. Je zde až příliš mnoho podstatných rozdílů a od začátku je patrné, že *Ukradená vzducholod'* není a ani neměla být v tom pravém slova smyslu filmovou adaptací jediného Verneova díla. Pakliže však budou žáci připraveni na to, že film Karla Zemana nemá být filmovým přepisem knihy ale jen pokusem o filmové zachycení světa, který Jules Verne vytvořil ve svých knihách, může jít o vhodné doplnění k učivu.

2.5. NA KOMETĚ

Filmová verze románu *Na kometě* byla režírována Karlem Zemanem a stejně jako v případě *Vynálezu zkázy* a *Ukradené vzducholodi* se film jen velmi volně inspiroval dějem knihy a velmi často se tvůrci od knižního děje významně odchylují.

KNIHA

Příběh románu *Na kometě* začíná v blíže nespecifikované době někdy v druhé polovině devatenáctého století na severu Afriky. Konkrétně ve francouzské kolonii Alžíru kdesi v blízkosti Gibraltaru. Hlavní hrdina Hector Servedac tu má spolu se svým sluhou jménem Ben Zuf za úkol provádět pro armádu zeměměřičské práce. Zároveň se však chystá na souboj se svým sokem v lásce – ruským hrabětem Timaševem. Vše se ale změní v noci na prvního ledna, kdy Země jen těsně mine kometa a strhne s sebou část planety.

Servedac i Ben Zuf brzy zjišťují, že se ocitli na ostrově, jenž byl ještě před několika hodinami součástí africké pevniny. Zároveň odhalují, že z jakéhosi zatím neznámého důvodu došlo k několika zásadním změnám v oblasti fyziky, gravitace a délky dne a noci.

[...] „Co to říkáš, Ben Zufe? Zbláznil ses? Jsou sotva dvě hodiny!“

„Dvě hodiny po půlnoci, nebo po poledni?“ zeptal se Ben Zuf a podíval se na slunce.

Hector Servedac přiložil hodinky k uchu.

„Jdou,“ řekl.

„Ale slunce taky,“ namítl sluha.

„Opravdu! Podle jeho výšky nad obzorem ... ach!“

„Co je, pane kapitáne?“

„Že by tedy bylo osm hodin večer?“

„Večer?“

„Ano! Slunce je právě na západě, a je proto jasné, že zapadá!“

„Zapadá? Vůbec ne, pane kapitáne,“ odpověděl Ben Zuf. „Docela čile vstává jako nováček při budíčku. Hled'te! Zatímco jsme hovořili, vystoupilo nad obzor!“

„Že by teď slunce vycházelo na západě?“ bručel kapitán Servedac. „Ale, ale! To není možné!“

*A přesto se o tom nedalo pochybovat. Zářivá denní hvězda se objevila nad vodou Cheliffu a stoupala nad západní obzor, kde až dosud opisovala druhou polovinu svého denního oblouku. [...]*¹³

Brzy na jejich ostrov připluje se svou lodí i hrabě Servedac a několik dalších ruských námořníků a společně se s francouzským vojákem vydají pátrat po pevnině. Odhalí však, že část moře je přehrazena podivným neznámým pohořím a po setkání s britskou vojenskou jednotkou zjišťují, že ve skutečnosti s největší pravděpodobností nejsou na Zemi. Cestou domů naleznou na jednom z italských ostrůvků holčičku jménem Nina. Při příjezdu na ostrov zjistí, že během jejich nepřítomnosti zde zakotvila loď s německým židem Hakhabutem s několika španělskými rolníky.

Kvůli přípravám na zimu se všichni obyvatelé Gallie, jak byla nová planetka pojmenována, musí uchýlit na sopkou vyhřívaný ostrov, který pojmenují Teplá země. Tam hodlají přečkat zimu a za tímto účelem upraví podzemní chodby tak, aby se v nich dalo žít.

K trosečníkům se později přidává i učitel a astronom Palmyrin Rosette, jehož vzkazy v lahvích hrdinové několikrát našli na moři a později zjistili, kde se poslední obyvatel nové planety nachází a na saních zhotovených z člunu ho převezli přes zamrzlé moře na Teplou zemi. Palmyrin Rosette přichází s definitivním vysvětlením celé situace. Hrdinové se nachází na kusu planety Země, jenž byl utržen okolo prolétající kometou a zjistí také, že návrat na domovskou planetu je možný.

Po překonání několika dalších problémů, jako je vyhasnutí sopky a nebezpečný chlad, zničení lodí a neochota ke spolupráci ze strany lakomého žida Hakhabuta, se hrdinům nakonec podaří s pomocí horkovzdušného balónu přeletět zpět na Zemi,

---

¹³ VERNE, J., *Na kometě*, s. 26.

kde však Palmyrin Rosette s hrůzou zjišťuje, že žádný ze světových astronomů nezaznamenal kometu, když se objevila poprvé, ani když okolo Země prolétávala znovu.

Stejně jako ostatní knihy Julesa Verna je i *Na kometě* poměrně stroze a jednoduše vyprávěný příběh, jenž připomíná klasickou robinsonádu. Hrdinové musí vyřešit problémy s ubytováním, stravou i se vzájemným soužitím a zároveň se pokoušejí najít cestu zpět do civilizace. Namísto ostrova, který použil Verne například v knize *Dva roky prázdnin*, se však děj originálně odehrává na kometě. Podobně jako ve svých dalších knihách autor zdůrazňuje potřebu spolupráce, přátelství a kolegiality a kdo se nezúčastňuje společné snahy o přežití, je buď, jako v případě Hakhabuta, prakticky vyloučen ze společnosti, nebo ho čeká krutý osud, jako anglickou vojenskou posádku, která je ke konci příběhu odtržena od komety a mizí kdesi ve vesmíru.

Ačkoliv se v *Na kometě* mluví o tom, že Gallia má třicet šest obyvatel, Jules Verne pracuje jen s několika z nich a i na nich je vidět, že autorovi vyhovují spíše stereotypy, jež používá velmi často i ve svých ostatních knihách. Hector Servedac i hrabě Timašev jsou vojáci, kteří jsou schopni zorganizovat život v nových podmínkách bez větších problémů, Ben Zuf zastupuje dobromyslnou a vtipnou postavičku, jaká se vyskytuje i v dalších autorových knihách a na ostatních hrdinech, kteří obvykle nemají ani jméno, lze snadno pozorovat národnostní stereotypy. Rusové jsou v *Na kometě* hrdí a věrní svému veliteli, obyvatelé Španělska zase prostí a poctiví lidé nebojící se tvrdé práce, Angličané tu jsou ve své hrdosti vykresleni až do karikatury a německý žid Hackhabut je zlý, lakomý, hrabivý a postrádá byť jen náznak nějaké dobré vlastnosti. Ondřej Neff dokonce tvrdí, že

*[...] postava žida Hackhabuta z románu NA KOMETĚ je věru trapná karikatura, vhodná do nějakého antisemitského plátku. Však ji stvořil autor, který se postavil v Dreyfusově aféře na antisemitskou stranu. [...]*¹⁴

---

¹⁴ NEFF, O., *Jules Verne a jeho svět*, s. 174.

Samotný profesor Rosette je, jak je u Verna zvykem, trochu podivín. Ačkoliv ve svém oboru bezpochyby vyniká, je to hádavý a cholerický člověk, jenž nedokáže s ostatními vyjít a je respektován v podstatě jen pro své odborné vzdělání a z trosečnické solidarity. Ústy profesora Rosetta se také čtenář dozvídá zásadní astronomické informace o kometě Gallii i o vesmíru. Jules Verne věnoval vědeckým výpočtům, teoriím a faktům celou kapitolu nazvanou *Kapitola XI, v níž se gallický učený svět vydá aspoň v duchu na cestu nekonečným prostorem*.

*[...] Slunce je součástí velké mlhoviny Mléčné dráhy, v níž září jen jako skromná hvězda čtvrté velikosti. Kam by se dostala Gallia, kdyby unikla sluneční přitažlivosti? K jakému novému gravitačnímu poli by se připojila na své cestě hvězdným prostorem? Snad k nejbližší hvězdě Mléčné dráhy. [...]*¹⁵

Na kometě je bezesporu pozoruhodná kniha, na níž se dá demonstrovat spisovatelův styl i prvky typické pro jeho dílo. Filmová adaptace Karla Zemana se dá zařadit mezi ty zajímavější, avšak stejně jako v případě *Ukradené vzducholodi* se tvůrci filmaři rozhodli nadržet se striktně předlohy a převyprávěli příběh po svém.

FILM

Film: *Na kometě*

Předloha: *Na kometě*

Režie: Karel Zeman

Scénář: Jan Procházka, Karel Zeman

Hrají: Emil Horváth ml. (Servadac), Magda Vašáryová (Angelika), František Filipovský (Picard), Josef Větrovec (šejk), Čestmír Řanda (konzul)

Rok výroby: 1970

Karel Zeman se rozhodl vizuálně svůj film pojmout podobně jako oba předchozí. Vychází z klasických kreseb Paula-Dominiqua Philippoteaux a do filmového Alžíru vsadil několik podivných vynálezů, jež bychom v předloze hledali

---

¹⁵ VERNE, J., *Na kometě*, s. 274.

marně. Nenajdeme jich tu ale ani zdaleka tolik jako ve *Vynálezu zkázy* nebo v *Ukradené vzducholodi* a navíc jde většinou jen o horkovzdušné balóny a děla. Ponorky či šlapací létající stroje tu nejsou.

Zásadní změnou oproti knize je však několik výrazných odlišností v ději a v samotném přístupu ke příběhu. Ačkoliv je hlavním hrdinou stále voják a zeměměřič Servedac, jeho sluha Ben Zuf má jen epizodní roli a několik důležitých postav – například všechny Rusy, Španěly, žida Hackhabuta a dokonce i profesora Rosetta – bychom hledali marně. Namísto nich je tu větší francouzská vojenská posádka, hrabivý obchodník se zbraněmi a africký šejk, jenž touží po dobytí francouzské pevnosti. Nejdůležitější novou postavou je však Italka Angelika, do níž se Servedac zamiluje. Motiv lásky byl v knize jen minimálně a až na několik zmínek o vdově, se kterou by se rádi oženili hlavní hrdina i hrabě Timašev, zde láska nemá vůbec žádné zastoupení, což je ale hlavně proto, že krom malé Niny na Gallii nejsou žádné ženy. U Zemana je však Angelika druhou nejdůležitější postavou hned po Servedacovi a jejich vztah dostává ve filmu poměrně hodně prostoru.

Děj se odvíjí částečně stejně jako v románu, část planety je odtržena kometou a vržena do vesmíru, avšak na rozdíl od literární předlohy jde o podstatně větší kus Afriky, na němž jsou města a desítky lidí. Díky faktu, že odtržená část Zeměkoule se ve vesmíru pohybuje podstatně kratší dobu než v knize, nenajdeme ve filmu žádný boj s přírodou a s novými podmínkami, namísto toho dostává více prostoru již zmíněná láska Servedaca k Angelice, boj s krvežíznivým Šejkem a humorné postavičky francouzských vojáků.

Stejně jako Jules Verne i Karel Zeman pracuje s faktem, že se díky odtržení od Země změnily některé fyzikální zákonitosti, krom jinak fungujících kompasů však do svého filmu dosadil i novou faunu v čele s dinosaury, s nimiž musí armáda bojovat. Po jejich porážce však dojde i na bitvu s šejkem a s jeho armádou, viz **příloha 4** avšak když všichni zjistí, že se s největší pravděpodobností blíží konec světa, odloží zbraně a zanechají bojů. Zemanův film tak získává protiválečný a humanistický tón, ačkoliv po zjištění, že se utržený kus planety vrátí zpět na Zem, boje opět započnou.

Na kometě je díky typicky zemanovské kombinaci hraného a animovaného filmu velmi zajímavá podívaná, jejíž tvůrci se však rozhodli držet se knižní předlohy jen částečně a využili pouze některé z motivů. Ačkoliv ve filmu vystupují někteří stejní hrdinové, zásadních odlišností je až příliš mnoho na to, aby se dal použít ke srovnání s románem. Jako filmová ukázka světa, který Jules Verne vytvořil, může fungovat velmi dobře, avšak co do věrnosti a přesnosti bohužel k těm nejpovedenějším nepatří.

2.6. OCELOVÉ MĚSTO

Vernův kratší román *Ocelové město* není filmaři zdaleka tak oblíbený jako například *Cesta kolem světa za 80 dní* nebo *Dvacet tisíc mil pod mořem*, avšak dočkal se jedné české filmové adaptace, za níž překvapivě nestál Karel Zeman, jenž se na Verneovky specializoval.

KNIHA

Na začátku knižního příběhu *Ocelového města* je obrovská suma peněz, kterou ke svému překvapení získává francouzský lékař Dr. Sarrassin. Po smrti svého vzdáleného příbuzného totiž zdědil dvacet jeden milion liber šterlinků.

Brzy však vychází najevo, že tuto částku si nárokuje i profesor Schultze, egoistický a nacionalisticky smýšlející Němec, jenž opovrhne obyvateli všech ostatních zemí a ze všeho nejvíce Francií a jejími obyvateli. Při soudním líčení se rozhodne, že milionová částka se rozdělí mezi oba muže přesně napůl.

Oba vědci se rozhodnou se svým čerstvě nabytým bohatstvím naložit na první pohled velmi podobně, avšak brzy se ukáže, že jejich úmysly byly naprosto odlišné. Doktor Sarrassin chce v Americe vybudovat Francouzské město. Místo, jež by bylo zasvěcené vědeckému pokroku. Francouzské město mělo sloužit lidem všech národů i vyznání, chudým i bohatým a mělo být příkladem vzorného a ideálního města pro celý svět.

.

Profesor Schultze se také pokoušel vybudovat své vlastní město, avšak na rozdíl od humanisticky a pokrokově smýšlejícího francouzského vědce neměl ani ten nejmenší zájem o blaho lidí. Jeho Stahlstadt, nazývaný také Ocelové město, byla ve skutečnosti jedna obří ocelářská továrna, v níž Schultze a jeho dělníci vyráběli zbraně pro celý svět.

Hlavním hrdinou však není ani jeden z vědců, nýbrž mladý Marcel Bruckmann, přítel Sarrassinova syna Oktáva. Marcel se obává, že v Ocelovém městě se profesor

Schultze potichu chystá na útok na město svého mírumilovného souseda, a proto se rozhodne do Stahlstadtu potají proniknout a zjistit pravdu. V převlečení za dělníka se mu podaří dostat za brány města, kde začíná pátrat po tom, co má německý profesor v plánu.

Brzy se díky svým schopnostem a nasazení dostane do blízkostí samotného Schultzeho a lstí se mu podaří vymámit z něho tajemství. Schultze tajně postavil obří dělo, s jehož pomocí chce Francouzské město zničit.

[...] V té bezpříkladně pevné žulové věži byla jakási kruhová střílna s několika výklenky. A uprostřed stálo ocelové dělo.

„Prosím!“ řekl profesor Schultze, který během cesty neřekl jediné slovo.

*Bylo to největší dělo, jaké kdy Marcel viděl. Musilo vážit nejméně tři sta tisíc kilogramů a nabíjelo se závěrem. Ústí hlavně mělo půl druhého metru v průměru [...]*¹⁶

Díky nábojům naplněným kyslíčnickem uhličitým navíc zásah spolehlivě zabije každého, kdo bude v okamžiku dopadu střely v její blízkosti.

Dřív, než Marcel stačí upozornit své přátele, je vládcem Ocelového města uvězněn a je mu oznámeno, že když zná tajemství profesora a jeho děla, musí zemřít. Marcelovi se však podaří uprchnout domů a stačí varovat své přátele i další obyvatele města.

Dělo ze Stahlstadtu ale vystřelí, avšak díky rychlosti, kterou náboj nabral, skončí střela na oběžné dráze a obyvatelé Francouzského města se zachrání. Hrdinům je však jasné, že profesor Schultze se nevzdá, avšak namísto dalších pokusů o útok přicházejí zprávy o tom, že práce v Ocelovém městě jsou zastaveny a jeho pán je nezvěstný. Marcel se spolu s Oktávem vydá do města na výzvědy a po boji s několika obránci zjistí, že profesor zahynul nešťastnou náhodou, když manipuloval s granátem naplněným kyslíčnickem uhličitým, na místě také nacházejí

---

¹⁶ VERNE, J., *Ocelové město*, s. 72.

příkaz k útoku na Francouzské město, díky Schultzeho smrti však k napadení nedošlo.

Jak je z ostatních Vernových knih patrné, spisovatel se velmi zajímal o vědu a vědecký pokrok a tyto motivy jsou v *Ocelovém městě* zastoupeny ve velké míře. Doktor Sarrassin i profesor Schultze jsou vědci a i když oba dva přemýšlí zcela odlišnými způsoby, z jejich charakterů, práce a přístupu k vedení měst je patrné, že patří ve svých oborech k těm nejlepším. Tentokrát však Verne, na rozdíl od například *Dvacet tisíc mil pod mořem* nebo *Do středu Země*, nevyužívá vědu jako důvod k cestám do tehdy nezmapovaných oceánů či pod povrch planety ani k vymýšlení v té době nepředstavitelných vynálezů.

I v této knize se sice objeví věci, které ve skutečném devatenáctém století neexistovaly, avšak Jules Verne je tentokrát v oblasti techniky poněkud střízlivější. Dělo podobné tomu, které profesor Schultze vytvořil na zničení Francouzského města, sice nikdy vyrobeno nebylo, ale ve dvacátém století vzniklo nebo téměř vzniklo několik jemu podobných. Ondřej Neff v této souvislosti mluví o muži jménem Gerald Bull.

[...] Bull se narodil v Kanadě v roce 1928. Poté, co neuspěl se svými projekty ve Spojených státech, chytil se v Jižní Africe, kde pomáhal konstruovat dalekonosná děla pro válku s Angolou, podporovanou komunisty. Po Carterově zvolení prezidentem USA přišel Bull o přízeň CIA a odseděl si šest měsíců ve vězení kvůli „ilegálnímu obchodu se zbraněmi“. To zničilo jeho vědeckou a obchodní kariéru. V té době Irák koupil sérii Bullových samohybných děl od Jihoafričanů. Začalo poslední dějství Bullovy tragédie. „Vědec mimo zákon“ začal pro Husajnův režim pracovat na Projektu Babylon. Mělo jít o dělo s hlavní 150 metrů dlouhou a jeden metr v průměru. Projekt údajně neměl vojenský význam a navíc Bull, opět údajně, o něm informoval izraelský Mossad a MI5. [...]”¹⁷

Další z odvětví, které se ve dvacátém století rozšířilo a které Verne ve svém románu předpokládal, byla průmyslová špionáž, Marcel Bruckmann se do

---

¹⁷ NEFF, O., *Jules Verne a jeho svět*, s. 136.

Stahlstadtu vydává za jediným cílem, a to zjistit, co jeho vládce ve svých obřích továrnách vyrábí a co má v plánu.

Co se týče postav, je Vernovo *Ocelové město* velmi podobné jeho ostatním románům. Hlavní hrdina Marcel je spíše vědec než válečník a i když je v závěru knihy nucen při střetu se Schultzovými strážci bojovat, je mnohokrát zřetelně naznačeno, že spoléhá především na svůj mozek a ne na svaly, což podle Neffa dokazuje i moment, ve kterém z protivníka vymámí jeho tajemství s pomocí lsti a ne fyzického nátlaku. Přesvědčí Schultzeho tak, že urazí jeho pýchu a schopnosti tím, že nahlas vysloví názor, že francouzská děla a zbraně jsou lepší než ty jeho, na což Schlutze reaguje tím, že mu vyzradí své tajemství.

[...] Děláme z oceli jen to, co naši předkové dělali z bronzu, to je vše! Zdvojnásobujeme jen rozměry a donosnost našich děl!“

„Zdvojnásobujeme?“ odporoval Herr Schultze významně. „Děláme opravdu něco lepšího než zdvojnásobujeme!“

„Ale v podstatě jsme jen napodobitelé“ pokračoval Marcel. „Mám vám říci pravdu? Chybí nám vynalézavost. My nic nevynalézáme, kdežto Francouzi vynalézají, o tom můžete být jist!“ [...]¹⁸

Samotný profesor Schultze je jedna z nejzápornějších postav, které kdy Verne stvořil. Je samolibý, pyšný a opovrhuje ostatními. V přímém rozporu s ním je postava doktora Sarrassina, jenž se snaží pomoci všem lidem bez rozdílu. Profesor Schultze je vedle žida Hakhabuta z románu *Na kometě* dalším důkazem toho, že Jules Verne neměl Němce příliš v lásce. Hlavní záporný hrdina *Ocelového města* je jednorozměrná postava, na jejímž charakteru se nedá najít jediná kladná vlastnost.

Rozdíl v charakterech obou vědců je znát i v jejich městech. Zatímco myšlenka Francouzského města stojí na tom, že jeho obyvatelé budou žít v čistém a zdravém prostředí, které bude příznivé především pro ně samotné, německý Stahlstadt je v první řadě průmyslové centrum, ošklivé a zakouřené.

---

¹⁸ VERNE, J., *Ocelové město*, s. 70.

I přes menší počet stránek je *Ocelové město* kniha, která by měla čtenáře zaujmout. Verne v ní opět předvídal technický pokrok a nabídl čtenářům příběh psaný svým typickým stylem a se svými obvyklými motivy. Česká filmová verze se knihy držela zdánlivě velmi věrně, avšak tvůrci se oproti předloze rozhodli udělat několik velmi zásadních změn.

FILM

Film: Tajemství Ocelového města

Předloha: Ocelové město

Režie: Ludvík Ráža

Scénář: Ludvík Ráža, Ondřej Vogeltanz

Hrají: Martin Růžek (dr. Sarassin), Josef Vinklář (prof. Janus), Petr Kostka (Van Hulshov), Jaromír Hanzlík (ing. Marcel Zodiak, Moltke), Tat'jana Medvecká (Alice)

Rok výroby: 1978

Základní dějová linie je velmi podobná té knižní. Dvojice vědců postaví blízko sebe města. Město Fortuna, jež vybudoval doktor Sarrassin, je krásné a plné šťastných obyvatel, naproti tomu Ocelové město profesora Januse je velkým zbrojním komplexem. Jelikož jsou obyvatelé Fortuny znepokojeni zbrojením svých sousedů, rozhodnou se vyslat tam novináře a vyjednavče Van Hulshova, spolu s ním však na cestu vyráží i zeť doktora Sarrassina Marcel Zodiak. Ten na místě zjišťuje, že zprávy o zbrojení jsou pravdivé. Využije faktu, že je podobný jednomu z inženýrů, a po jeho smrti zaujme jeho místo v konstrukční kanceláři.

Po Marcelově varování začne doktor Sarrassin organizovat obranu města, avšak Van Hulshov se vrací se zprávou, že jednotky Ocelového města nikdy nepřekročí hranice Fortuny. Marcel však zjistí, že je to kvůli tomu, že Janus hodlá město zničit s pomocí obřího děla, viz **příloha 5**, je však zadržen a uvězněn. K útoku na Fortunu nakonec nedojde, protože Janusova střela explodovala v hlavní děla. Po několika dnech, během nichž z Ocelového města přestaly chodit jakékoliv zprávy, se

Sarrassin vydává vypátrat, co se stalo. Na místě zjišťuje, že jeho nepřítel se stal obětí vlastního vynálezu jménem „holomráz“, a stejně jako další obyvatelé Ocelového města se proměnil v kus ledu. Francouzské město je tedy zachráněno.

Film *Tajemství Ocelového města* vychází z předlohy Julesa Verna poměrně přesně. Je zde konflikt dvou měst, dvou vědců a jejich dvou přístupů. I tady jednomu z měst vládne mírumilovný doktor a druhému nebezpečný vědec. To, že některé z postav a města mají jiná jména než v knize, není příliš podstatná změna, protože charaktery hrdinů jsou do značné míry podobné těm, které vymyslel Jules Verne.

Zásadní změna je však ve vyznění filmu. Ačkoliv režisér Ludvík Ráža dokázal přenést kontrast krásné Fortuny a průmyslového Ocelového města do filmu, nezaměřil se zdaleka tolik jako Jules Verne na samotnou techniku. Mnohem více prostoru tu mají mírové ideje. Profesor Janus i profesor Schultze chtěli svého souseda, tedy Fortunu, respektive Francouzské město, zničit, a v Rážově adaptaci je hned několik narážek na válečné štváče a provokatéry, kteří se stávají terčem kritiky filmařů. Doktor Sarrassin se snaží vojenskému konfliktu vyhnout, ale jeho protivník je pevně rozhodnutý vyvolat válku za každou cenu. Jeho jednání působí mnohdy naivně, to se však dá omluvit faktem, že filmové *Tajemství Ocelového města* je určené především dětským divákům. Protiválečná a mírová sdělení jsou velmi zjednodušená, stejně tak hrdinové, jejichž charaktery jsou snadno čitelné, a mladší diváci by neměli mít problém s identifikací dobrých a špatných postav. Aby režisér film ještě více přiblížil dětem, přidal jich několik i do příběhu a dal jim poměrně výrazné role, v knižní předloze však žádné děti, které by měly pro děj význam, nenajdeme.

Tajemství Ocelového města je i po třiceti letech film, který je vizuálně i dějové zajímavý, avšak ani zdaleka nevyužívá motivů, které nabízela Vernova předloha. Samotné Ocelové město působí neosobně a poměrně depresivně jako v knize a děj, ačkoliv se nezaměřuje na techniku, ale na protiválečné myšlenky, je také pro dnešního diváka stále zajímavý, ale jeho přílišné zjednodušování může být pro

někoho, kdo zná knihu, poměrně velký problém. Na druhou stranu děj má spád a jako doplnění ke knize film celkově funguje poměrně dobře.

2.7. CESTA KOLEM SVĚTA ZA 80 DNÍ

Kniha s názvem *Cesta kolem světa za 80 dní* patří mezi nejvýznamnější díla Julesa Verna. Autor se zde nevěnuje technicky přelomovým vynálezům, ale pracuje jen s tím, co druhá polovina devatenáctého století cestovatelům skutečně nabízela. Namísto typicky vernovského technického románu vznikl spíše cestopis.

KNIHA

Příběh knihy začíná v roce 1872 v Londýně a hlavním hrdinou je francouzský sluha jménem Passepartout, jenž získal práci u britského gentlemana Philease Fogg a doufal v klidnější život. Pan Fogg, člen Reformního klubu, se však při čtení článku o nově otevřené železnici dostane do rozepře s ostatními gentlemany a rozhodne se dokázat jim, že je možné vykonat cestu kolem světa za méně než tři měsíce. Vsadí se s nimi o dvacet tisíc liber, že objede Zemi za osmdesát dní a ještě téhož dne odjíždí se svým novým sluhou z Londýna. Shodou náhod je však Phileas Fogg považován za podezřelého lupiče, jenž vykradl banku, a po jeho stopě se vydává člen Scotland Yardu Fix, jenž je přesvědčen, že Fogg chce opustit s ukradenými penězi Anglii.

Cesta vlakem a lodí přes civilizovanou Evropu až k Suezu probíhá bez problémů. Tam hrdinové nastoupí na parník směřující do Bombaje. Inspektor Fix se už v Egyptě pokoušel získat zatykač na Philease Fogg, ale nepodařilo se mu to, a tak musel na loď směřující do Indie nastoupit také. Cestou se rozhodl pokusit se spřátelit s Passepartoutem a tím se dostat do blízkosti podezřelého Fogg. V Bombaji přisednou cestovatelé na vlak směřující do Kalkaty, brzy však zjistí, že trať, která měla být podle anglických novin už dávno hotová, končí v džungli a do cílové stanice je nutné dojít.

Phileas Fogg od místních lidí koupil slona za obrovskou sumu dvou tisíc liber a chystal se pokračovat do Kalkaty. Cestou džunglí však náhodou skupina hrdinů narazila na indickou sektu, která se chystala obětovat mladou ženu jménem Auda. Fogg s Passepartoutem ji zachrání a nabídnou jí, aby se připojila alespoň na čas

k jejich výpravě, protože v Indii nebude v bezpečí, a aby s nimi cestovala do Hongkongu, kde by mohla žít u příbuzného.

V Kalkatě se inspektor Fix opět pokusí zatknout Fogga, ten však zaplatí kauci a je mu dovoleno odcestovat. Lodí se dostane do Hongkongu, kde však zjistí, že příbuzný Audy se odstěhoval do Evropy, a tak jí nabídne, aby s ním absolvovala i zbytek cesty do Anglie. Zklamáný Fix se rozhodne opít a omámit sluhu Passepartouta a zabránit tak Foggovi, aby se dozvěděl o tom, že loď směřující do Jokohamy odplouvá dříve, než bylo původně v plánu. Phileas Fogg si však najme malý člun a v Šanghaji loď mířící do Japonska dohoní.

Odtud pak celá skupina pluje do San Francisca a dále pak vlakem na východní pobřeží USA do New Yorku. Cestou je vlak přepaden indiány a Passepartout je zajat. Zbytek výpravy ho sice osvobodí, avšak Fogg se tím zdrží, nestihne nastoupit na loď mířící do Liverpoolu a vítězství v sázce je ohroženo. Podaří se mu však nalodit se na loď směřující do Francie a cestou přesvědčí posádku, aby změnila svou trasu a zamířila k Anglii. Díky nedostatku paliva musí Fogg loď koupit a spálit vše, co je na ní ze dřeva, nakonec se však do Irska dostane. Tam ho však zatkne Fix.

Brzy se sice omyl vysvětlí a Phileas Fogg je propuštěn a zbaven všech obvinění, nestihne však vlak do Londýna a do hlavního města dorazí pozdě. I přes fakt, že přišel o všechny své peníze, mu další den Auda vyzná lásku a chce se stát jeho ženou. Passepartout má za úkol přivést kněze, ale přitom zjistí, že není 22. prosince, jak si všichni mysleli, ale 21. Phileas Fogg totiž cestoval východním směrem a získal tak 24 hodin navíc. Do Reformního klubu se mu podaří na poslední chvíli přijít a sázku vyhrát.

Cesta kolem světa za 80 dní je považována za jeden z nejvýznamnějších románů Julesa Verna. Od většiny ostatních se však zásadně liší tím, že autor zde nepracoval s vynálezy, jako byly například ponorky typu Nautilus z *Dvacet tisíc mil pod mořem*, létající stroje nebo nové typy výbušnin. Příběh Philease Fogg nic z toho neobsahuje. Jules Verne se držel reality a celé téměř tříměsíční cestování probíhá

jen s pomocí lodí, vlaků a jízdy na slonovi. Což jsou všechno dopravní prostředky, jež byly v devatenáctém století běžně dostupné.

Cesta kolem světa za 80 dní je spíše cestopisný román než vědeckofantastický. Jules Verne napsal podobných knih více, například *Pět neděl v balóně* odehrávající se v Africe, dále pak *Na vlnách Orinoka* z Jižní Ameriky nebo román s názvem *Země kožešin* popisující Kanadu a sever amerického kontinentu.

V *Cestě kolem světa za 80 dní* hrdinové procestují Evropu, jih Asie, navštíví i Čínu a Japonsko, přejedou vlakem USA ze západu na východ a po přeplutí Atlantického oceánu se dostávají zpět do Anglie. Jules Verne ve svých dílech běžně popisuje neobvyklá zvířata a rostliny, na které hrdinové při svých cestách narazí, v *Cestě kolem světa za 80 dní* ale tyto popisy příliš prostoru nedostanou. Je to především kvůli tomu, že hrdinové jsou od začátku do konce ve spěchu a nemají čas nikde zastavovat. Jules Verne obvykle popíše přírodopisné, historické či zeměpisné zajímavosti jen velmi krátce.

[...] V poledne dal vůdce znamení k odjezdu. Krajina brzy pustla a divočela. Po velikých pralesích následovaly tamaryškové houštiny a zakrslé palmy, pak širé vyprahlé pláně s hubenými křovisky a velikými syenitovými balvany. [...]¹⁹

Stejně jako v ostatních románech Julesa Verna, jsou i hrdinové *Cesty kolem světa za 80 dní* poměrně nekomplikovaní. Phileas Fogg je typickým britským gentlemanem, trochu odměřeným, ale čestným a hrdým. Passepartout je na druhou stranu neposedný zmatkář, avšak zároveň je i věrný a obětavý. Ani vedlejší postavy nemají nijak zvlášť složité charaktery. Auda je u Verna slabá žena, která potřebuje chránit nejdříve před Indy a poté před nepřízní osudu a inspektor Fix je krajně nesympatický a nepřející, ačkoliv jen vykonává svou práci a většinu příběhu je přesvědčený o tom, že koná dobro.

Cesta kolem světa za 80 dní však není pouze příběhem o anglickém gentlemanovi, jeho sázce a cestování. Ačkoliv příběh postrádá vědeckofantastické

---

¹⁹ VERNE, J., *Cesta kolem světa za 80 dní*, s. 73.

motivы typické pro většinu Vernových technických románů, autor nechtěl psát jen obyčejný cestovatelský příběh. Vychází totiž pravděpodobně ze skutečné možnosti objet svět za osmdesát dní.

*[...] Paní Allote de la Fuye stojí u zrodu legendy, podle níž napsal Verne CESTU KOLEM SVĚTA ZA OSMDESÁT DNÍ na základě inspirace, vyvolané reklamním plakátem Cookovy cestovní kanceláře. „V jednom odstavci se psalo, že díky novým dopravním prostředkům a díky návaznosti mezinárodních jízdních řádů stala se cesta kolem zeměkoule pouhým prázdninovým výletem, který zabere nejvýše tři měsíce. Myšlenka se okamžitě zahnízdila v mozku básníka zeměpisu. Vlaky, omnibusy, lodě Cookovy kanceláře se dají do pohybu a krouží jeho hlavou a opisují kolem zemské koule nekonečný kruh...,“ píše Vernova neter. [...]*²⁰

Cesta kolem světa za 80 dní se liší od románů jako *Na kometě* nebo *Dvacet tisíc mil pod mořem* tím, že postrádá jakékoliv fantastické prvky a pracuje jen s tím, co v době, kdy Verne knihu psal, skutečně existovalo nebo existovat mohlo. Na zajímavosti to však příběhu neubírá, což značí i fakt, že podle něj vzniklo již několik filmů, seriálů a dokonce i televizních dokumentů, v nichž moderátoři cestují ve stopách Philease Fogg.

FILM

Film: *Cesta kolem světa za 80 dní*

Předloha: *Cesta kolem světa za 80 dní*

Režie: Frank Coraci

Scénář: David Titcher, David Bunello, David Goldstein

Hrají: Jackie Chan (Passepartout), Steve Coogan (Phileas Fogg), Ewen Bremner (inspektor Fix), Cécile de France (Monique Laroche), Arnold Schwarzenegger (Princ Hapi)

Rok výroby: 2004

Cesta kolem světa za 80 dní z roku 2004 je nejnovější filmová adaptace knihy Julesa Verna. Záměrem tvůrců bylo natočit film, jenž by nejen vycházel z knihy, ale

---

²⁰ NEFF, O., *Jules Verne a jeho svět*, s. 84.

který by se i podobal slavné filmové verzi z roku 1956. Tato stará verze získala pět Oscarů a v době svého uvedení šlo o mimořádně nákladný film plný hereckých hvězd a výpravných scén.

Verze z roku 2004 také divákům nabídne spoustu slavných herců v čestných roličkách, unikátní záběry z lokací, do nichž mají filmaři většinou zakázaný přístup (Velká čínská zeď) a výpravné scény. Celkově se však film od předlohy velmi liší.

Celá cesta Philease Foggova totiž probíhá do značné míry zcela odlišně od cesty v knize. Nevadilo by, že namísto francouzského sluhy mu pomáhá Asiat a indickou dívku nahradila roztržitá Francouzka Monique Laroche, ale děj často nemá s předlohou vůbec nic společného, **viz příloha 6**, a už sama postava hlavního hrdiny je zcela odlišná. Filmový Phileas Fogg je neúspěšný vynálezce, jenž musí slíbit, že v případě, že sázku prohraje, nebude už nikdy nic vynalézat.

Cesta probíhá taktéž zcela jinak než v knize. V Paříži musí hrdinové použít horkovzdušný balón, do Turecka cestují jen proto, aby se mohli setkat s princem, kterého hraje Arnold Schwarzenegger, dlouhou dobu se zdrží v Číně, kde se musí utkat s nebezpečnými bojovníky a v Americe použijí letadlo, které koupí od bratrů Wrightů. Passepartout tu navíc není jen sluha Philease Foggova, ale ve skutečnosti je to čínský válečník, jenž se snaží do své vesnice převézt vzácnou sošku, kterou ukradl v Londýně.

Filmová *Cesta kolem světa za 80 dní* je víc než příběh Philease Foggova a jeho cestování přehlídkou hereckých hvězd, bojového umění Jackieho Chana a jednodušší zábavy. Fogg není elegantní gentlemanem, jenž si dokáže poradit v každé situaci a vždy zachovává chladnou hlavu, ve filmu je to dobrosrdečný a milý člověk, který je občas zmatený a chová se až příliš naivně. Passepartout, jak už bylo řečeno, je ve skutečnosti čínský bojovník a postava inspektora Fixe, jenž je u režiséra Coraciho zkorumpovaným policistou, je zde úmyslně zatlačena do pozadí a na místě protivníka hrdinů ho nahrazuje skupina čínských bojovníků, kteří sledují cestující trojici po celém světě a snaží se získat od Passepartouta sošku.

Cesta kolem světa za 80 dní z roku 2004 se od knižní předlohy velmi zásadně liší, a proto není příliš vhodná jako doplňující materiál k výuce. Charaktery filmových hrdinů jsou jiné než v knize, jejich cesta taktéž probíhá jiným způsobem a více než děj jsou důležité výstupy známých a populárních herců a hereček v menších rolích. Krom faktu, že hrdinové cestují okolo zeměkoule a že mají stejná jména jako v knize, nemá film s předlohou příliš společného.

SERIÁL

Seriál: Willy Fog na cestě kolem světa

Předloha: *Cesta kolem světa za 80 dní*

Režie: Luis Ballester Bustos, Fumio Kurokawa

Scénář: Ryuzo Nakanishi

Hrají: seriál je animovaný

Rok výroby: 1981

Seriálová verze z roku 1981 může na první pohled působit jako nepříliš dobrá volba pro použití v hodině českého jazyka a literatury. Seriál je totiž animovaný a namísto lidských hrdinů jsou v něm zvířata. Phileas Fogg, jenž se zde jmenuje Willy Fog, je lev, Passepartout, přejmenovaný na Barnabáše, je jakýsi hlodavec a podobné změny se dotkly i všech ostatních hrdinů, viz **příloha 7**. Jsou to však jen změny v jejich zevnějšku, charaktery zůstávají naprosto stejné jako v knize. Willy Fog je váženým anglickým gentlemanem a jeho sluha Barnabáš mu je dobrosrdečným ale často zbrklým pomocníkem.

Willy Fog na cestě kolem světa je seriál pro děti, a tak jsou výše zmíněné změny pochopitelné. Stejně tak jako větší počet hrdinů. Seriál má dvacet šest přibližně dvacet čtyři minut dlouhých epizod a pro děti by pravděpodobně bylo poměrně obtížné strávit takhle dlouhý čas jen s dvojicí hrdinů, a tak má sluha Barnabáš kamaráda Číka, jenž se s ním a s Willy Fogem vydává na cestu a hrdiny nesleduje inspektor Fix ale dvojice detektivů Dix a Bully. Ti tu jsou však spíše za komické postavičky, které musí hrdinové velmi často zachraňovat. Opravdovým nepřítelem Willyho Foga je vlk Chidling, jenž byl najat, aby mu překazil cestu a aby díky tomu

prohrál sázku. Hlavní seriáloví hrdinové jsou však ve svém chování prakticky totožní s těmi, které představil ve svém románu Jules Verne.

Největší klad seriálové verze *Cesty kolem světa za 80 dní* je však ten, že se tvůrci nemuseli omezovat běžnou filmovou stopáží, protože seriálová podoba jim dává mnohem více času na vyprávění příběhu. Cesta tedy probíhá po úplně stejné trase jako v knize. Všechny epizody jsou dohromady dlouhé více než deset hodin, takže filmaři měli dost času na to, aby nechali Willyho Foga cestovat v klidu a on tak mohl v seriálu zažít přesně to, co se mu přihodilo v knize.

Současného diváka, ani toho dětského, by však pravděpodobně cestování vlakem přes Evropu nebo na Slonovi v jižní Asii příliš nepobavilo, a tak seriál nabídne i velké množství napínavých a akčních scén. Většinou jde o konflikty s Chidlingem, ale samozřejmě se v seriálu objeví i akčnější momenty z knihy, jako například boj s indiány během cesty přes USA.

Celkově je však seriálová adaptace velmi dobrý materiál pro využití v hodinách literatury. Ačkoliv je zde větší množství postav než v knize a hrdinové vypadají jako zvířata, děj se drží předlohy velmi věrně a není problém najít v seriálu pasáž, která by odpovídala zvolené kapitole v knize, díky čemuž se dá seriál velmi snadno použít pro komparaci s knihou. Problém by však mohl nastat u starších dětí, jimž by se animovaný seriál nemusel líbit a mohl by jim připadat příliš dětinský.

2.8. DVACET TISÍC MIL POD MOŘEM

Jedna z nejslavnějších knih Julesa Verna *Dvacet tisíc mil pod mořem* se dočkala hned několika filmových zpracování, nejslavnější a nejvýznamnější je však s největší pravděpodobností verze z roku 1954, pod níž se jako režisér podepsal Richard Fleisher. Ani on se však nedokázal k předloze postavit tak, aby se jeho dílo dalo považovat za přesnou adaptaci.

KNIHA

Kniha začíná v roce 1866, kdy se v tisku objeví zpráva, že jakýsi neznámý netvor ohrožuje lodě ve všech světových mořích a oceánech. Hlavním hrdinou je přírodovědec Pierre Arronax, jenž se spolu se svým sluhou Conseilem připojí k americké výpravě, jež má za úkol netvora – podle světových vědeckých špiček obřího Narvala – najít a zastavit ho. Při střetu s tímto tajemným monstrem však Arronax, jeho sluha a harpunář Ned Land spadnou do moře a zdá se, že je jen otázkou času, než se všichni tři utopí. Jsou však zachráněni, když se jim podaří vyšplhat na jakousi ocelovou konstrukci, ze které později vystoupí skupina mužů a násilím trosečníky donutí vstoupit dovnitř. Na palubě podivného stroje trojice zjistí, že se nachází na ponorce jménem Nautilus, které velí kapitán Nemo. Ten Arronaxovi, Landovi a Conseilovi povolí zůstat na palubě, ale za cenu, že už nikdy nebudou moci vstoupit na zemi.

Pierre Arronax zjišťuje, že s pomocí podivného vynálezu může podrobně prozkoumat všechna moře a oceány a jejich faunu. Díky Nemovi tedy objeví nové druhy ryb, ale navštíví i Atlantidu, Jižní Pól, podmořské doly a zúčastní se lovu ve skafandrech. Stále však ani on ani jeho přátelé nepřestávají toužit po svobodě a v okamžiku, kdy zjistí, že tajemný Nemo bez milosti potopil loď plnou lidí, rozhodnou se pro útěk a nakonec se jim podaří během bouře uprchnout.

Dvacet tisíc mil pod mořem se od většiny děl zmíněných v této práci liší především tím, že Jules Verne se tu nevěnoval pouze technickému zázraku v podobě ponorky, ale hodně místa dostal i popis podmořského světa. V knize nejsou

výjimkou několikastránkové pasáže, při kterých hrdinové pozorují různé druhy ryb a zařazují je do skupin či podskupin.

[...] „Nede, ty jsi jen zabíječ ryb, velmi obratný rybář. Ulovil jsi už velké množství těchto zajímavých zvířat. A přece bych se vsadil, že nevíš, jak se ryby zoologicky třídí.“

„Ale ano,“ odpověděl vážně harpunář. „Dělí se na jedlé a nejedlé.“

„To je ovšem rozdělení labužníků,“ odpověděl Conseil. „Znáš však rozdíl mezi nadřádem chrupavčitých a nadřádem kostnatých?“

„Možná, Conseili.“

„A znáš rozdělení řádů do čeledí?“

„O tom nemám ani zdání,“ odpověděl Kanad'an.

„Nuže, Nede, poslouchej a pamatuj si to! Nadřád kostnatých má čtyřicet řádů a v nich přes čtyři sta čeledí. Probereme si jen ty nejvýznamnější. Řád ostnoploutvých má v hřbetní ploutvi tvrdé paprsky. Skřele jsou zoubkovité nebo trnité. Břišní ploutve jsou pevně spojeny s pásem ploutví prsních. Část ploutevních paprsků je trnitá. Typický druh je okoun říční.“[...]²¹

Z úhlu pohledu přírodovědce jsou tyto části možná zajímavé, ale pro většinu čtenářů budou s největší pravděpodobností tyto informace nepřiliš důležité a zdržující. Podobně smýšlel i Vernův vydavatel Pierre-Jules Hetzel.

I přes to měl v době vydání román obrovský úspěch, stal se z něho doslova mezinárodní fenomén a z jeho autora hvězda. Vědecké pasáže zabývající se mořskými živočichy, případně využitím elektřiny k fungování ponorky Nautilus, mohou sice stále znamenat pro část čtenářů problém, ale tyto vědecké detailní popisy jsou dnes považovány za pevnou část Vernových příběhů a až na výjimky je najdeme ve všech jeho knihách. Hetzelova kritika a lítost nad tím, že se autor rozhodl dát přednost vědě před charakterem hrdinů, je sice logická, avšak v Jules Verne se ke své snad nejslavnější postavě kapitánu Nemovi vrátil ještě v *Tajuplném ostrově*, kde odhalil nejen více z jeho charakteru, ale i jeho minulost.

---

²¹ VERNE, J., *Dvacet tisíc mil pod mořem*, s. 101.

FILM

Film: 20 000 mil pod mořem

Předloha: Dvacet tisíc mil pod mořem

Režie: Richard Fleischer

Scénář: Earl Felton

Hrají: James Mason (kapitán Nemo), Kirk Douglas (Ned Land), Paul Lukas (profesor Pierre Arronax), Peter Lorre (Conseil), Ted de Corsia (kapitán Farragut)

Rok výroby: 1954

Jak už bylo ale naznačeno na začátku, filmové adaptace románu *Dvacet tisíc mil pod mořem* se často vydávají svou vlastní cestou. Fleischerův film se sice do setkání hrdinů s kapitánem Nemem drží předlohy poměrně věrně, ale v okamžiku, kdy profesor Arronax, Ned Land a Conseil vstoupí na palubu Nautilu, velká část podobností s předlohou bere za své. Většina cestování pod mořem je tu vynechána a namísto něho více prostoru dostává sám kapitán Nemo. O jeho osobě se čtenář nedozvěděl v knize téměř nic, avšak ve filmové verzi je Nemo bývalým vězněm, a když má možnost, posílá pod hladinu moře lodě plné munice s přesvědčením, že svými činy zachraňuje životy tisíců nevinných a nehledí na fakt, že spolu s přepravovanými zbraněmi umírají i lidé. Také prozradí, že jeho syn a manželka zahynuli, když se „nenáviděný národ (pravděpodobně Anglie či Francie)“ pokoušel získat Nemova tajemství.

Závěr filmu už s knihou nemá společného naprosto nic. Odehrává se na ostrově Vulkánia, kde má kapitán Nemo tajnou základnu a jeho ponorka Nautilus svůj domovský přístav. Vulkánia je obléhána válečnými loděmi, které pravděpodobně zjistily polohu tajné základny za pomoci vzkazů v lahvích, jež do moře házel Ned Land. Během útoku je kapitán Nemo smrtelně raněn a rozhodne se potopit na dno moře, kde by mohl se svou posádku i s trojicí hlavních hrdinů zemřít. Těm se však na poslední chvíli podaří uniknout.

Rozdíly mezi knižní a filmovou verzí jsou však i jinde než v příběhu samotném. Richard Fleischer se podle všeho snažil natočit rodinný film, takže postavy Neda Landa a Conseila dostávají hodně prostoru ve vtipných scénách, v nichž se objeví hraví lachtani a námořnické písničky. V literární předloze je harpunář Land muž s drsnými způsoby a sluha Conseil věrný asistent profesora Arronaxe, v žádném případě se ani jeden z nich nedá považovat za komickou postavu. Po stránce scénáře tedy tato filmová verze románu *Dvacet tisíc mil pod mořem* využívá předlohy jen částečně, především v první třetině. Potom se však film vydává svou vlastní cestou a vypráví příběh poměrně odlišně.

Na druhou stranu režisér evidentně preferoval vizuální stránku před příběhem. Na svou dobu měl jeho film obří rozpočet pět milionů dolarů a model Nautilu, viz **příloha 8**, nebo obří chobotnice, s níž se hrdinové na konci filmu musí utkat, neztratily své kouzlo ani po půl století. Kvality triků potvrzují i dvě filmové ceny Oscar, které tvůrci *20 000 mil pod mořem* získali. Konkrétně šlo o ceny za speciální efekty a za výpravu.

Využít tento film během výuky není dle mého názoru dobrý nápad. I když je film vizuálně stále působivý a rozhodně je i po letech zábavný, rozdíly oproti knižní předloze jsou až příliš zásadní. Richard Fleischer si z knihy bere hlavní hrdiny, zápletku i ústřední motivy, ale nakládá s nimi podle svého a velmi často je oproti předloze podstatně mění. Jeho *20 000 mil pod mořem* je velmi volná adaptace, v níž jsou charaktery většiny hrdinů zásadně pozměněné a děj se odvíjí často zcela jinak, než jak Jules Verne původně zamýšlel. I když jde bezpochyby o velmi zajímavý a historicky významný film, režisér se od předlohy odkláněl až příliš často.

2.9. DO STŘEDU ZEMĚ

Román s názvem *Do středu Země*, někdy také pojmenovávaný *Cesta do středu Země*, se dočkal několika filmových adaptací, ta nejnovější pochází z roku 2008 a ačkoliv se filmaři rozhodli adaptovat předlohu velmi osobitým způsobem, výsledek jejich práce je poměrně zajímavý.

KNIHA

Kniha začíná 24. května roku 1863 v německém Hamburku v domě profesora Lidenbrocka. Hlavním hrdinou a vypravěčem je však jeho synovec Alex. Oba dva se věnují geologii a mineralogii a profesor Lidenbrock je v těchto oborech považován za odborníka, ačkoliv jeho chování je poměrně podivínské a povaha cholerická, díky čemuž se často stával terčem posměchu.

[...] Ale ve městě byla známá tato odpustitelná slabost mého strýce a bylo jí zneužíváno. Posluchači zrovna na to čekali, jak na nebezpečných místech bude zlostí bez sebe a jak se mu budou smát, což ani v Německu není znamením dobrého vychování.

Na Lidenbrockových přednáškách bývalo sice vždy mnoho posluchačů, ale nedá se popřít, že mnozí z nich jen proto tak pozorně stopovali jeho přednášky, aby se mohli dosyta nasmát jeho nádhernému hněvu.

*Ať je tomu jakkoliv, byl můj strýc – to musím říci – opravdovým učencem. Jakkoliv někdy rozbil své vzorky, zkoušeje je příliš zprudka, přece jen slučoval geniálnost geologa s bystrozrakem mineraloga. [...]*²²

Jeho mladý synovec Alex je oproti němu ve vědě méně zkušený, ale i tak se v mineralogii a jí blízkých oborech orientuje velice dobře. Na rozdíl od strýce však není typickým verneovským vědeckým podivínem, ale obyčejným mladým zamilovaným mužem, jenž sice s velkou pravděpodobností nikdy nedosáhne takové

---

²² VERNE, J., *Do středu Země*, s. 9-10.

úrovně odbornosti jako profesor Lidenbrock, ale i tak by se mohl zařadit mezi špičkové vědce.

Profesor Lidenbrock jednoho dne náhodou dostane do rukou šifrovanou zprávu dávno mrtvého alchymisty a badatele Saknussemma a po jejím rozluštění zjistí pro mineraloga naprosto zásadní věc. Islandská sopka Snaeffels by totiž podle starého dokumentu měla sloužit jako cesta do středu planety. Jakkoliv se zdá tato myšlenka absurdní, nadšený vědec se rozhodne spolu se svým synovcem vyrazit na vědeckou výpravu.

Na Islandu se k nim připojí nemluvný průvodce Hans Bjelke, jehož úkolem je vědce na cestě doprovázet. Při samotném sestupu do středu planety trojice hrdinů zjišťuje, že poznámky byly pravdivé, nikdo z nich si však nedokázal představit, co pod povrchem země prožijí. Během své výpravy narazili profesor Lidenbrock, Alex i Hans Bjelke nejen na neznámé druhy hornin a kamenů, ale ocitli se na pokraji života a smrti, když zjistili, že jim dochází voda. Naštěstí se zachránili, když islandský průvodce objevil podzemní řeku. Voda tekoucí z díry ve zdi hrdinům nejenže zachránila životy, ale dovolila jim postupovat v jejich pátrání dál a tím, že stékala do hlubin, do nichž měla trojice namířeno, měli mít hrdinové dostatek vody i v budoucnu.

[...] „Nevadí“ Naplníme měch a čutory a pak se pokusme ucpat otvor.“

Má rada byla uposlechnuta. Hans se pokusil odštěpky žuly a kousky koudele ucpat výsek ve stěně. To ale nebyla snadná věc. Opařili jsme si ruce, aniž bychom něčeho docílili. Tlak byl příliš značný a naše úsilí zůstávalo bez účinku.

„Je zřejmé,“ pravil jsem, „že povrch vodní hladiny musí být hodně vysoko, soudě podle síly proudu.“

...

*„No dobře tedy, nechme téci tento pramínek; stéká dolů – povede nás a poskytne nám cestou občerstvení.“ [...]*²³

---

²³ VERNE, J., *Do středu Země*, s. 144.

Desítky kilometrů pod zemí však narazili na něco mnohem zvláštnějšího než jen na kameny. Objevíli totiž zcela nový svět s vlastní faunou, flórou, oblohou i mořem. Brzy dokonce odhalili, že obrovité žampióny, které rostly na břehu moře, jsou druhohorní rostliny a dvě mořské obludy, jejichž zápas výprava viděla, když se pokoušela na voru přeplout moře, byly dávno vyhynulí ichtyosaurus a plesiosaurus. Na pevnině objevili další zástupce pravěké přírody a dokonce zahlédli i pračlověka.

*[...] Nebyla to už bytost fosilní, jak ta mrtvola, kterou jsme našli na pohřebišti, ale byl to obr, který dovedl poroučet těmto obludám. Jeho tělo bylo dvanáct stop vysoké. Jeho hlava, velká jako hlava bizona, ztrácela se v houšti rozčuchaných vlasů. Byla to pravá hříva, podobná hřívě slonů prvních věků. V ruce držel obrovskou větev, důstojnou hůl předpotopního pastýře. [...]*²⁴

Když se však pokoušeli dostat zpět na povrch Země, zjistili, že kvůli závalu kamení není možné postupovat tak, jak měli v plánu. S pomocí střelného prachu se sice Lidenbrockovi a ostatním badatelům podařilo zával uvolnit, avšak výbuch vrhl je i vor do pukliny, ze které zdánlivě nebylo úniku. Naštěstí se po nějakém čase trojice dostala i s vorem do komína sopky a díky stoupající vodě byli nakonec vyneseni na povrch kdesi na Sicílii. Během své cesty tak dokázali projít prakticky pod celou Evropou od severu k jihu a mohli světu vypovědět pravdu o podzemním světě.

Do středu Země je jedním z nejfantastičtějších románů Julesa Verna. Ve velké části svých děl sice pracuje s vědeckofantastickými prvky a nechává své hrdiny plout v ponorkách, putovat po světě v létajících strojích nebo cestovat vesmírem na kometě, avšak vždy se pokouší všechny tyto věci vysvětlit s pomocí vědy a tehdy známých a platných teorií. V *Do středu Země* je tomu také tak a ačkoliv se v příběhu objevují dinosauři, podivné svítící kameny, pravěké rostliny i dávní předchůdci lidí, Verne si v době, kdy své dílo psal, myslel, že to

---

²⁴ VERNE, J., *Do středu Země*, s. 231.

všechno může skutečně existovat. Držel se totiž názoru, že planeta Země je uvnitř dutá.

*[...] Diluviální fauna a flóra v románech DO STŘEDU ZEMĚ a primitivní kmen lidoopů v románu VES VE VZDUCHU jsou výjimky ospravedlnitelné jako učencův žert: Verne zde nepovolil uzdu své fantazii, naopak, opíral se o tehdy platné vědecké teorie z oboru paleontologie v prvním případě a lingvistiky v případě druhém. [...]*²⁵

Stejně jako v dalších autorových dílech i v této knize můžeme nalézt několik vědeckých pasáží. Těch zde sice není zdaleka tolik jako například v románu *Dvacet tisíc mil pod mořem*, jelikož jsou však dva ze tří hrdinů vědci, několik odborných a poučných informací v knize objevit můžeme.

[...] „Je to les žampionů,“ pravil.

*A nemýlil se. Hleďme, jakého rozvoje mohou dosáhnout tyto vzácné houby v teplém a vlhkém ovzduší. Věděl jsem, že podle Bulliarda *Lycoperdon giganterum* může mít osm až devět stop v objemu, zde ale byly bílé žampiony, vysoké třicet až čtyřicet stop, s hlavou přiměřeného průměru. [...]*²⁶

Poměrně zajímavou změnou oproti dalším knihám je fakt, že tentokrát jsou hlavními hrdiny Němci. Jules Verne neměl tento národ příliš v lásce, viz výše. Profesor Lidenbrock a jeho synovec Alex jsou však bezpochyby kladnými postavami a na rozdíl od výše zmíněných hrdinů nemá v jejich jednání ješitnost či hamižnost místo.

Co se týče charakterů postav, zůstává autor věrný svému klasickému stylu. Profesor Lidenbrock je ve své oblasti nepopíratelně odborník, avšak jeho chování

---

²⁵ NEFF, O., *Jules Verne a jeho svět*, s. 162.

²⁶ VERNE, J., *Do středu Země*, s. 178.

je značně podivínské. Protipólem mu tedy musí být Alex, jenž je mladý, dychtivý po vědění, odvážný, ale zároveň na rozdíl od svého strýce uvažuje více pragmaticky a i přes nadšení z nově objeveného světa si je moc dobře vědom problémů, se kterými se bude muset daleko od civilizace výprava potýkat.

Do středu Země je bezpochyby zajímavá kniha a je obecně považována za jednu z nejlepších, které kdy Jules Verne napsal. I přes větší množství vědeckofantastických motivů stále obsahuje prvky, jež jsou pro autora typické. Odehrává se v nezvyklém prostředí, jedním z hrdinů je vědec, děj má velký spád a ačkoliv jde hrdinům mnohdy o život, najde si autor čas na vědecké přednášky.

FILM

Film: *Cesta do středu Země*

Předloha: *Do středu Země*

Režie: Eric Brevig

Scénář: Michael Weiss, Jennifer Flackett, Mark Levin

Hrají: Brendan Fraser (Prof. Trevor Anderson), Josh Hutcherson (Sean Anderson), Anita Briem (Hannah Ásgeirsson), Seth Meyers (Professor Alan Kitzens), Jean Michel Paré (Max Anderson)

Rok výroby: 2008

Filmová verze natočená v roce 2008 má český název *Cesta do středu Země* a i když jde o pozoruhodný film, tvůrcům nešlo v první řadě o adaptaci Vernova románu. Debutující režisér Eric Brevig již téměř dvacet pět let pracuje jako specialista na zvláštní efekty a jeho film byl podřízen tomuto faktu. *Cesta do středu Země* byla totiž natočena tak, aby se mohla promítat v kinech, jež dokáží pracovat s třetím rozměrem. 3D technologie sice není nejnovější, avšak v současné době začíná být opět populární a výprava do neznámého světa ve třetím rozměru logicky připadala tvůrcům jako dobrý obchodní nápad, což se ve výsledku ukázalo jako pravda, protože film v kinech komerčně uspěl.

Brevigova *Cesta do středu Země* se ani nesnaží zakrývat fakt, že hlavním účelem, proč film vznikl, byla technologická prezentace a příběh se tak dostal až na druhé místo. Tvůrci se rozhodli pro několik velmi zásadních změn, děj zasadili do současnosti a hlavním hrdinou se stal profesor Trevor Anderson, viz **příloha 9**, jehož bratr Max před lety zmizel při jednom vědeckém pokusu. Anderson je sice stejně jako Lidenbrock odborník na minerály, avšak ve filmu působí jeho postava spíše jako zmatkující dobrodruh než vědec. Alex je zde nahrazen mladým synovcem Trevora Andersona Seanem a namísto mlčenlivého Islandana Hanse Bjelkeho se ve filmu objevuje mladá průvodkyně Hannah Ásgeirsson, jejíž otec pracoval s Trevorovým bratrem a je taktéž několik let nezvěstný.

Aktivace jednoho z Maxových starých sledovacích zařízení donutí Trevora a Seana vydat se na Island, kde s pomocí průvodkyně Hannah hodlají vyzvednout zaznamenaná data, avšak shodou náhod se dostanou do starého opuštěného dolu, kde objeví hlubokou průrvu vedoucí neznámo kam. Díky své neopatrnosti však touto průrvou propadnou hluboko do středu planety. Od tohoto momentu se Eric Brevig začíná držet předlohy o něco věrněji. Trojice hrdinů v podzemním světě objeví, stejně jako Vernova výprava, obří žampióny, živé dinosaury a podivné podmořské tvory a nakonec jsou po dlouhém putování, během kterého musí stejně jako hrdinové v knize postavit vor a přeplout podzemní moře, vystřeleni z jícnu sopky kdesi na Sicílii.

Film měl být především zábavnou podívanou pro děti, takže na rozdíl od předlohy zde má velký prostor i humor, zdůrazňování hodnot jako je rodina a přátelství a především je zde výrazně více čistě akčních scén, ve kterých musí hrdinové utíkat před nebezpečným dinosaurem nebo bojovat s létajícími rybami uprostřed rozbouřeného moře. Hlavní hrdina Trevor Anderson, ačkoliv divák ví, že jde o vědce, je především humorná postava, která velmi často někam legračně padá nebo křičí, avšak dětinské chování hlavního hrdiny je u filmu zaměřeného

na děti logické. Mineralogie a věda se ve filmu objevuje jen sporadicky a fakt, že pod zemí našla trojice hrdinů úplně jiný svět, se řeší jen minimálně.

Přesto se nedá filmová *Cesta do středu Země* považovat na nepodařenou adaptaci. Eric Brevig totiž využívá Vernovu předlohu chytře v tom, že hrdinové putují podzemím s jeho knihou a zjišťují, že vše, co je v ní napsané, je pravda a dokonce se jim podaří nalézt staré vybavení profesora Lidenbrocka. Knihu využívají jako návod, jak se ze středu Země dostat zpátky na povrch a občas z ní přímo citují.

Filmová *Cesta do středu Země* je svižná a příjemná zábava, která je však někdy až příliš moderní a i když využívá knižní předlohu poměrně zajímavým a originálním způsobem, změny v charakterech postav a evidentní zaměření na dětského diváka a technologie brání film jednoznačně doporučit. Na druhou stranu některé scény téměř přesně odpovídají událostem z knihy, takže v případě dobře zvolené kapitoly jako ukázky na čtení se film dá použít velmi dobře. Jako celek jde ale spíše o dobrý dobrodružný film než o kvalitní a přesnou adaptaci.

3. FILM V HODINĚ LITERÁRNÍ VÝCHOVY

3.1. PRÁCE S FILMEM V HODINÁCH LITERÁRNÍ VÝCHOVY

Práce s filmem by v současnosti neměla být ve školách žádným výraznějším problémem. Přehrávače videokazet, DVD disků nebo jiných médií jsou dnes již standardem a pravděpodobně v Čechách neexistuje škola, která by alespoň jeden podobný přístroj nevlastnila.

Potenciální problém při práci s filmem v hodinách literární výchovy však může být v nedostatečné nabídce filmů. V současnosti lze však tento problém do značné míry poměrně jednoduše řešit. Každý měsíc vychází stovky filmových titulů za velmi příznivé ceny. V únoru 2010 bylo možné vybrat si ze čtyř set dvaceti filmových titulů.²⁷ Jsou mezi nimi zastoupeny filmy všech žánrů, umělecky hodnotné, průměrné i podprůměrné.

Práce s filmem pro dnešní žáky není žádná významná událost, většina z nich má totiž i doma možnost podívat se na film, ať už na videopřehrávači, DVD nebo na počítači. Přesto je sledování filmů pro velké množství žáků stále velmi zajímavé oživení klasické výuky. V hodinách literární výchovy však učitel může narazit na několik zásadních problémů.

Tím prvním je výběr samotné filmové adaptace. Mnoho literárních děl bylo filmaři zadaptováno hned několikrát, často jde však o adaptace volné, s výraznými změnami v ději, v chování hrdinů a často i v celkovém vyznění díla. Pokud chce učitel pracovat ve své hodině s filmem, měl by si sám ověřit, zda je zvolený materiál vhodný a zda poslouží dobře jako doplnění k úryvku z knihy, který mají žáci k dispozici.

Učitel by se také měl vyvarovat práce s většinou starších filmů. Žáky ve dvacátém prvním století s velkou pravděpodobností nebudou bavit filmy, které mají

---

²⁷ DVD v časopisech a novinách [online]. c2010 [cit. 2010-04-03]. DVD přílohy z měsíce Únor 2010. Dostupné z WWW: <<http://www.dvdvcasopisech.cz/2010-unor/>>.

zastaralé triky, jsou černobílé a nudně natočené. Pochopitelně existují výjimky jako například *Vynález zkázy* Karla Zemana, není jich však příliš mnoho a Zemanovo dílo navíc nemůže být díky své osobitosti považováno za běžného zástupce kinematografie z poloviny minulého století. Novější film, který může nabídnout kvalitní vizuální efekty nebo dokonce slavné či známé herecké tváře, udrží pozornost žák mnohem snáze než film, který je sice významný, ale působí na první pohled staře.

Největší potíží však pro většinu učitelů bude představovat nedostatek času. Film dlouhý devadesát minut zabere dvě vyučovací hodiny, jestliže má učitel navíc v plánu s filmem pracovat dál, bude potřebovat ještě více času. Je nutné vzít v úvahu především literární ukázkou, kterou mají žáci k dispozici a podle ní najít ve filmu co nejvhodnější pasáž. Ta by měla ukázce buď předcházet, navazovat na ni nebo jí přímo odpovídat, aby se s ní dalo v hodině dále pracovat. Pokud není vhodný úryvek v čítance, měl by se vyučující pokusit s ohledem na literární i filmové dílo najít vhodnou ukázkou v knize a zařídit, aby měli žáci k dispozici kopie této ukázky ke čtení.

*[...] Nikdy není možno v hodině pracovat s celým filmem, protože délka většiny filmů činí nejméně 90 minut. Nejenže učitel nemůže obětovat dvě vyučovací hodiny zhlédnutí filmu a k tomu další čas práci s ním, ale i kdyby to možné bylo, žáci by se po celou dobu na sledování filmu patřičně nesoustředili. Za určitých okolností mohou žáci zhlédnout celý film, aniž by se tím krátila výuka (hromadná návštěva kina, sledování filmu doma v televizi, popř. sledování celého filmu v době mimo vyučování). Tyto možnosti jsou však omezené a nelze vždy předpokládat, že všichni žáci film, s nímž chce učitel pracovat, viděli. [...]*²⁸

Jednou z nejlepších a pro žáky nejatraktivnějších forem práce s filmem je porovnávání. V tomto případě je nutné zvolit ukázkou z literárního díla tak, aby korespondovala s vybranou filmovou scénou. Žáci mohou díky tomu porovnávat

---

²⁸ SULOVSKÁ, J., Využití videa v hodinách českého jazyka, slohu a literatury. In: *Sborník* 99. s. 71-72.

několik prvků, například podobnost charakterů postav či dialogů nebo například atmosféru literárního a filmového díla.

[...] Úkoly:

Které prvky byly společné pro film i knihu?

V čem se film lišil? Byly odlišnosti podstatné?

Jak film postihl atmosféru, prostředí, postavy, rekvizity a dialogy?

Co nabízí film navíc?

*Všimněte si hudby a zvuků. [...]*²⁹

Správně zvolená filmová adaptace může žáky motivovat k práci v hodině. Především žáci, kteří se četbě příliš nevěnují a mají jiné zájmy, mohou promítání filmové adaptace v hodině literární výchovy uvítat a pakliže je film zaujme, je pravděpodobné, že se rozhodnou přečíst si i celou knihu. Je ovšem nutné zvolit vhodnou filmovou adaptaci a připravit do hodiny práci, která by využívala všeho, co může vybraný film nabídnout.

---

²⁹ SULOVSÁ, J., Využití videa v hodinách českého jazyka, slohu a literatury. In: *Sborník* 99. s. 73.

3.2. VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉ AKCE

V rámci vypracování metodických listů byla provedena sonda mezi učiteli na základních školách a nižších stupních osmiletých gymnázií. Byly získány odpovědi od šesti z nich a hlavním záměrem sondy bylo zjistit, zda jsou školy vybaveny dostatečnou technikou potřebnou pro práci s filmem, zda jsou vybaveny vlastní filmotékou a jaký je názor učitelů na využití filmu během hodin literární výchovy. Dotazník, viz **příloha 10**, obsahoval následující otázky:

- 1) *Používáte v hodinách literatury filmy? Pokud ano, u kterých témat a jak často?*

Odpovědi na tuto otázku se poměrně lišily. Někteří z učitelů pracovali s videem a filmy velmi často, třeba i několikrát měsíčně, jiní jen dvakrát či třikrát do roka. Nejčastěji jsou filmy používány v případě práce s klasickými díly české literatury, ale i při hodinách, v nichž se vyučující zabývá dobrodružnou literaturou nebo pohádkami. Někteří učitelé využívají i filmové dokumenty, například životopisná díla.

- 2) *Myslíte si, že využití filmů v hodinách literární výchovy je pro žáky přínosné? Pomáhá jim, když si mohou ukázkou z knihy porovnat s filmovou adaptací? Jak?*

Všichni učitelé se shodli na tom, že užití filmových adaptací v hodinách literární výchovy je pro žáky přínosné. Žáky práce s filmem většinou baví, pamatují si filmy lépe než knihu a pro žáky, kteří obvykle nečtou, může být filmové zpracování důvodem, proč si knihu přečíst. Film dotazovaní učitelé většinou používají pro porovnání děje a charakterů postav z literární předlohy a adaptace.

- 3) *Je škola pro práci s videem a filmy dobře vybavena (videopřehrávače, DVD, školní filmotéka)? Jaké máte možnosti, když chcete ve výuce pracovat s filmem?*

Úroveň vybavení se na jednotlivých školách liší. Všichni dotazovaní uvedli, že mohou pracovat s filmem, ale v některých případech nemá škola dostatečné množství technického vybavení. Ve všech školách jsou k dispozici videa, DVD přehrávače nebo obojí, často však nedostatečné množství. Většina škol nemá vlastní filmotéku a v případě, že ano, jde většinou jen o velmi staré videokazety nahrané ve špatné kvalitě. Dotazovaní učitelé musí často filmy pořizovat sami a v jednom případě se dotazovaný přiznal, že je nucen kvůli nedostatečné nabídce ve škole používat i nelegální kopie stažené z internetu.

4) *Uvítal/Uvítala byste více možností práce s filmem? Pokud ano/ne, proč?*

Pět ze šesti učitelů by uvítalo více možností práce s filmem, kvůli časové dotaci hodin však pro ně není možné využívat filmové adaptace příliš často. Jeden z dotazovaných učitelů by preferoval práci s vybranými ukázkami z filmové adaptace namísto práce s celým filmem, ale sám s nimi nemá žádné zkušenosti.

5) *Pracujete v hodinách literární výchovy s dílem Julesa Verna? Pokud ano, v které třídě, kolik hodin tématu věnujete a na která díla se zaměřujete?*

Dva z dotazovaných učitelů ještě neměli možnost ve škole s dílem Julesa Verna pracovat. Ostatní věnují tomuto autorovi vždy dvě vyučovací hodiny. Jeden z učitelů pracoval s tímto autorem v šesté třídě, jeden v sedmém i v osmém ročníku a dva v sedmé třídě. Nejčastěji dotazovaní učitelé pracují s literárními ukázkami z díla *Dvacet tisíc mil pod mořem*, dále pak *Cesta kolem světa za 80 dní*, *Vynález zkázy*, *Patnáctiletý kapitán*, *Dva roky prázdnin* nebo *Ze Země na Měsíc*.

6) *Používáte při hodinách zaměřených na knihy Julesa Verna i video či DVD? Pokud ano, která filmová díla preferujete a kolik času jim věnujete? Pracujete s filmovou adaptací literárního díla, jehož literární ukázkou si žáci přečtou, nebo volíte jinou adaptaci? Pokud nepoužíváte, proč?*

Učitelé, kteří se ještě ve svých hodinách s Julesem Vernem nesetkali, opět nemohli odpovědět. Jeden z dotazovaných učitelů neměl k dispozici filmové adaptace Julesa Verna, další pracuje s dílem Karla Zemana a jeden s adaptací knihy *Cesta kolem světa za 80 dní*. Poslední z dotazovaných učitelů používá nespecifikovanou filmovou adaptaci, ale většina žáků ji, stejně jako románovou předlohu, prý považuje za starou a nemoderní.

Průzkum mezi učiteli potvrdil, že školy jsou vybavené na práci s filmovými adaptacemi, ale nedostatečné vybavení filmy je v některých případech zásadní problém. Učitelé také tvrdí, že využívání filmových adaptací v hodinách literární výchovy je pro žáky přínosné a většina z dotazovaných by uvítala více možností práce s filmem. Filmové adaptace románů Julesa Verna jsou součástí výuky u poloviny učitelů, u druhé poloviny tomu tak není, protože dva z dotazovaných se s výukou ještě nesetkali a jeden nemá k dispozici odpovídající filmové adaptace.

3.3. VÝBĚR VHODNÉHO DÍLA

V této diplomové práci je zmíněno několik filmových adaptací románů Julesa Verna, některé z nich však nejsou pro výuku zcela vhodné. Nejdůležitějším faktorem pro výběr vhodného díla byla věrnost literární předloze. Důležitá však nebyla pouze podobnost příběhů a charakterů postav, ale především zachycení typické vernovské atmosféry plné vynálezů, strojů a hrdinných cestovatelů a objevitelů.

Na základě těchto kritérií není možné některé filmy k výuce doporučit. *Cesta kolem světa za 80 dní* z roku 2004 je sice výpravný film se zajímavými kostýmy a kulisami, avšak režisér se více než o adaptaci pokoušel o předělávku staršího filmu.

To samé by se dalo říci i o adaptaci románu *Dvacet tisíc mil pod mořem*. Charaktery filmových hrdinů se liší od těch knižních, kapitán Nemo je mnohem nebezpečnější člověk, a i když se ve filmu objeví mnoho scén vycházejících z knihy, například souboj s obří chobotnicí, celkové vyznění filmu se od knihy zásadně liší. Navíc je filmová adaptace stará více než padesát let, a i když byly triky v době uvedení do kin velmi kvalitní, dnes mohou žákům připadat trochu směšné.

Dalšími nepříliš vhodnými filmy jsou díla českého režiséra a animátora Karla Zemana. Konkrétně *Ukradená vzducholod'*, vycházející z románu *Dva roky prázdnin*, a *Na kometě*.

Karel Zeman sice dokázal ve filmu oživit svět Julesa Verna a zaplnil ho ponorkami, primitivními letadly, balóny a dalšími vynálezy, avšak, jak už bylo napsáno výše, příběh se ve filmech velmi často odvíjí zcela odlišně od toho, co napsal Jules Verne ve svých knihách. *Ukradená vzducholod'* a *Na kometě* jsou spíše pohledy do světa Julesa Verna, ne věrné filmové adaptace.

Výrazně vhodnější jsou jiné české filmové adaptace. *Tajemství Ocelového města*, které natočil režisér Ludvík Ráža, je dějově poměrně věrné knižní předloze a navíc pracuje i se stejnými motivy – odsuzuje zbrojení a agituje za mír. Film navíc

díky povedeným kulisám a exteriérům připomíná atmosféru románu plnou špíny, průmyslu, velkých hlasitých strojů a továren. Byl však natočen především pro děti, takže došlo ke zjednodušení zápletky a k přidání několika dětských hrdinů, kteří v knize nejsou. Změn však u *Tajemství Ocelového města* neproběhlo tolik, aby bylo nutné film pro výuku zavrhnout.

Podobným problémem jako *Tajemství Ocelového města* trpí i nejnovější adaptace románu *Do středu Země*. Ačkoliv filmaři přesunuli děj do současnosti, snažili se držet knižní předlohy co možná nejvěrněji. Film je však především zábavnou podívanou pro děti, takže namísto dlouhého sestupu do nitra planety dostane divák souboje s vodními monstry nebo jízdu na důlních vozících. *Cesta do středu Země* může být pro děti zábavný film, avšak jisté výrazné odlišnosti, především v oblasti charakterů hrdinů (už tu nejsou Vernovi hrdinové ale jejich pokračovatelé), mohou být problém.

Jako jedna z nejvhodnějších adaptací se jeví seriálová verze *Cesty kolem světa za 80 dní* s názvem *Willy Fog na cestě kolem světa*. Ta nabízí poměrně přesné převyprávění příběhu z knihy. Cesta tak probíhá až na pár nepříliš významných výjimek stejně jako v knize. Tvůrci sice kvůli dětským divákům přidali několik postav, například zlého Chidlinga nebo inspektory Dixe a Bullyho, kteří nahradili detektiva Fixe. Seriál je však dějově velmi věrný předloze, stejně tak i charakterů hlavních hrdinů. Fakt, že namísto lidí zde vystupují zvířata a že více prostoru dostala akce a napětí, příliš nevadí, protože veškeré změny byly udělány velmi citlivě.

Posledním – a nejvhodnějším – filmem je slavný *Vynález zkázy* Karla Zemana. Režisér zde dokázal zůstat věrný příběhu knižní předlohy a zároveň vytvořil svět, jenž je Vernovým fantaziím pravděpodobně nejbližší. Krom ponorky, která se objevuje i v románu, tu divák narazí na obří děla, Roburův létající stroj, velké množství horkovzdušných balónů, předchůdce automatických zbraní a další vynálezy. Karel Zeman se zde však, na rozdíl od *Ukradené vzducholodi* a *Na kometě*, pevně drží příběhu knihy a je poměrně snadné ve filmu najít scénu, která by odpovídala zvolené literární ukázce. Ve filmovém *Vynálezu zkázy* lze nalézt

prakticky stejný příběh jako v románu, podobné charaktery a navíc i vynálezy a atmosféru ostatních románů Julesa Verna.

4. APLIKACE VE VYUČOVÁNÍ

4.1. METODICKÉ LISTY

Tato část diplomové práce se zaměří na konkrétní práci s vybranými filmovými díly. Jako nejvhodnější se jeví *Vynález zkázy* českého režiséra Karla Zemana a animovaná adaptace *Cesty kolem světa za 80 dní* s názvem *Willy Fog na cestě kolem světa*. Metodické listy pro práci s oběma díly zahrnují informace pro učitele, návrhy postupů pro výklad, práci s literární ukázkou i s filmem či seriálem a pracovní listy pro žáky, viz **příloha 11** a **příloha 12**.

Účelem těchto metodických listů a pracovních listů je využít výhod, které nabízí práce s filmovou adaptací v hodině literární výchovy. Žáci by se s jejich pomocí měli seznámit s dílem Julesa Verna a s typickými motivy v jeho románech. Metodické a pracovní listy by také mohly obohatit vyučování o neobvyklé aktivity a motivovat žáky k většímu zájmu o dílo tohoto spisovatele a o literaturu a film celkově.

4.2. VYNÁLEZ ZKÁZY

METODICKÝ LIST Č. 1

VYNÁLEZ ZKÁZY

Téma: Vynálezy a odpovědnost za ně (7. nebo 8. ročník)

Cíle:

Vzdělávací: Seznámení s dílem Julesa Verna, jeho světem a přínosem pro literaturu

Výchovný: Odpovědnost za vlastní činy, možnost zneužití techniky

Motivace: Motivační rozhovor, práce ve skupině, sledování filmu

Pomůcky: Ukázka z románu *Vynález zkázy*

viz pracovní list, **příloha 11**

Videopřehrávač nebo přehrávač DVD

Ukázka z filmu *Vynález zkázy* – čas 00:02:00 až 00:07:00 – svět Julesa Verna

Ukázka z filmu *Vynález zkázy* – čas 00:55:00 až 01:03:30 – pokus o útěk ponorkou

Ukázka z filmu *Vynález zkázy* – čas až 01:15:15 až 01:21:15 – prozření profesora Rocha

OBSAHOVÉ PARAMETRY

1) Motivační otázky

- *Kterou techniku žáci nejčastěji využívají a bez čeho by se v životě neobešli?*
- *Existovala tato technika před sto lety?*
- *Jak vypadal život před sto lety?*
- *Mohou být některé vynálezy nebezpečné?*
- *Co si myslí o knížkách a filmech? Co je víc baví? Proč dnes lidé čtou, když se mohou dívat na filmy?*

2) Výklad o Julesu Vernovi. Nutno zmínit především jeho nejvýznamnější díla a nejobvyklejší témata. Často píše o vynálezech nebo cestování do dalekých krajin. Seznámení s dějem *Vynálezu zkázy* a s hlavními hrdiny.

3) Společná četba ukázky viz pracovní list, **příloha 11**

4) Diskuse

Co se podle vás stalo na konci ukázky?

- Žáci pravděpodobně odhadnou, že ostrov vybuchl.

Proč Thomas Roch zničil svůj vynález a celý ostrov?

- Uvědomil si, že by se z něho stal vrah a že by zabil obyvatele své vlasti.

Byl Thomas Roch hrdina nebo zločinec?

- Nebyl zločinec. Byl jen zmatený a rozzlobený, včas si však svou chybu uvědomil

Které neobvyklé vynálezy se v ukázce vyskytují?

- Bleskomet

5) Promítání všech tří filmových ukázek. Před každou z nich nutno uvést, o jakou scénu jde, a zasadit ji do příběhu. Žáci budou dále pracovat ve skupinách a budou písemně odpovídat na otázky z pracovních listů.

Které vynálezy se ve filmu objevují? Existují i dnes?

- Ponorky, balóny, létající stroje. Existují, ale často vypadají jinak.

Jaký byl asistent profesora inženýr Hart?

- Byl odvážný, chytrý.

Nesl vynálezce Roch odpovědnost za svůj vynález? Udělali byste v jeho situaci to samé a zničili byste svůj vynález?

- Roch nesl odpovědnost za svůj vynález. Žáci pravděpodobně řeknou, že by reagovali stejně jako on, případně podobně.

Znáte nějaké další nebezpečné vynálezy?

- Atomová bomba, stíhačky, žáci si bezpochyby vzpomenou i na další.

- 6) Úkol: Žáci budou pracovat ve skupinách a pokusí se vymyslet, jak by vypadal děj Vynálezu zkázy, kdyby se odehrával v blízké budoucnosti. Žáci budou muset vymyslet a popsat nebo nakreslit nové vynálezy, dopravní prostředky i nebezpečné zbraně, které se podle jejich názoru v budoucnosti objeví. Taktéž se budou muset rozhodnout, jestli jejich příběh dopadne stejně, nebo se bude lišit od Vynálezu zkázy. Jsou všichni lidé stejní, jako byl Thomas Roch, nebo jsou lidé, kteří vymýšlí zbraně, zlí a chtějí škodit?
- 7) Diskuse o vynálezech. Jaký vynález by se studentům dnes nejvíc hodil? Co by si přáli, aby existovalo ? Proč?

4.3. CESTA KOLEM SVĚTA ZA 80 DNÍ

METODICKÝ LIST Č. 2

CESTA KOLEM SVĚTA ZA 80 DNÍ

Téma: Cestování dnes a v minulosti (7. nebo 8. ročník)

Cíle:

Vzdělávací: Seznámení s dílem Julesa Verna, jeho světem a přínosem pro literaturu, zopakování učiva ze zeměpisu

Výchovný: Nutnost pomáhat druhým, bojovat proti zlu

Motivace: Motivační rozhovor, práce ve skupině, sledování epizody seriálu

Pomůcky: Ukázka z románu *Cesta kolem světa za 80 dní*
viz pracovní list , **příloha 12**

Videopřehrávač nebo přehrávač DVD

Ukázka ze seriálu *Willy Fog na cestě kolem světa* – epizoda 9 čas
00:07:15 až 00:22:35 (možno použít jen vybraný úsek) – boj
v indické džungli a záchrana princezny Romy

Možné problematické výrazy: zebu, opium, pagoda

OBSAHOVÉ PARAMETRY

1) Motivační otázky

- *Jaké dnes existují způsoby cestování? Které z nich mají žáci rádi a které ne?*
- *Jakým způsobem se dalo cestovat před sto lety?*
- *Ve které cizí zemi žáci byli a kde se jim nejvíc líbilo?*
- *Kdyby žáci mohli navštívit jakoukoliv zemi, která by to byla a proč?*
- *Chtěli by žáci jet na cestu kolem světa? Nebáli by se? Jaká nebezpečí mohou dnes na cestě kolem světa čekat?*
- *Co si myslí o knížkách a filmech? Co je víc baví? Proč dnes lidé čtou, když se mohou dívat na filmy?*

2) Výklad o Julesu Vernovi. Nutno zmínit především jeho nejvýznamnější díla a nejobvyklejší témata. Často píše o vynálezech nebo cestování do

dalekých krajin. Seznámení s dějem *Cesty kolem světa za 80 dní* a s hlavními hrdiny.

3) Společná četba ukázky viz pracovní list, **příloha 12**.

4) Diskuse

Kde se děj odehrává?

- V Indii.

Kdo v ukázce vystupuje?

- Philleas Fogg, Passepartout, sir Francis Cromarty, vůdce slona, nějaká žena

Co víte o Indii?

- Žáci by měli využít své znalosti z hodin zeměpisu a měli by zmínit hlavní město (Nové Dillí), vědět, kde Indie leží (jih Asie) a například i jaká tam žijí zvířata (sloni, tygři), případně by mohli zmínit i významné pamětihodnosti jako je Tádž Mahál.

Jaký byl Phileas Fogg?

- Odvážný

Proč se rozhodli riskovat životy a zachraňovali neznámou ženu?

- Bylo to správné, žena by zemřela, protože se nemohla bránit. Je správné pomáhat slabším a bezbranným.

Jednali byste v podobné situaci stejně? Báli byste se? Co byste udělali jinak?

- Žáci pravděpodobně řeknou, že by se pokusili ženu zachránit. Někteří mohou mít nápady, jak celou situaci vyřešit odlišným způsobem, například pokusit se sehnat pomoc.

5) Úkol 1: Žáci budou pracovat ve skupinách a jejich úkolem bude vymyslet, co všechno musí mít jako filmaři k dispozici, když budou chtít zadaptovat literární ukázku do filmové podoby. Žáci budou muset pečlivě zvážít, jaké kulisy budou filmaři potřebovat, jaké kostýmy a kde se bude natáčet. Žáci budou muset pozorně prostudovat literární ukázku a najít vše potřebné, například z ukázky ví, že Cromarty je voják a herec, který ho bude

hrát, by měl mít uniformu. Dále je v ukázce zmíněn vůdce slona, tudíž musí režisér pracovat i se zvířaty. Z ukázky je také patrné, že děj se odehrává v Indii, takže je potřeba, aby film vznikl v Indii, případně aby to díky trikům vypadalo, že hrdinové v Indii jsou. Zmíněna může být také technika, například kamery, světla a podobně.

- 6) Úkol 2: Jak bude děj pokračovat? Žáci opět ve skupinách zkusí napsat vlastní scénář. Pokusí se vymyslet, jak bude probíhat záchrana ženy, jak se hrdinové zachovají a zda se jim podaří uniknout i se zachraňovanou dívkou. Každá skupina svůj scénář přečte ostatním a třída vybere ten nejzajímavější.
- 7) Promítání ukázky z deváté epizody seriálu *Willy Fog na cestě kolem světa*. Ukázka bude navazovat na text z knihy. Po jejím promítnutí žáci vyberou, který z jejich scénářů se nejvíce podobal tomu, který viděli v ukázce.
- 8) Diskuse o cestování. Na která zajímavá místa se dá cestovat v okolí města, ze kterého žáci pocházejí? Na jaká místa budou moci lidé cestovat za sto let?

ZÁVĚR

Záměrem této diplomové práce bylo upozornit na možnosti práce s filmovými adaptacemi Julesa Verna v hodinách literární výchovy a navrhnout konkrétní postupy práce s těmito adaptacemi.

Několik nejvýznamnějších a nejznámějších románů Julesa Verna bylo porovnáno s jejich filmovými adaptacemi. Byl popsán děj knih i filmů a jejich možnosti využití při výuce. Nejdůležitějšími prvky pro celkové hodnocení byly příběhová podobnost literární předlohy a filmové adaptace, úroveň zachování charakterových znaků hlavních hrdinů, schopnost věrně zadaptovat svět Julesa Verna včetně jeho typických prvků a motivů a celková kvalita zvolené filmové adaptace.

Jako nejvhodnější se jeví filmová adaptace románu *Vynález zkázy*, na které lze ukázat prvky typické pro Vernovo literární dílo. Film se sice od knižní předlohy dějově liší, ale režisér Karel Zeman dokázal zachytit svět plný fantaskních vynálezů a zachoval autorovu typickou poetiku. Dalším vhodným dílem je seriálová verze románu *Cesta kolem světa za 80 dní*. Ačkoliv jde o kreslený seriál, jehož hlavní hrdinové mají podobu zvířat, vyvarovali se tvůrci zásadních dějových změn a úspěšně zachovali ducha předlohy.

V diplomové práci jsou přiloženy metodické listy navržené pro práci s nejlépe vyhovujícími knihami, filmem a seriálem. Obsahují ukázky aktivit, úkolů a otázek, které je možné použít během výuky v hodině českého jazyka a literární výchovy. Aktivity jsou navrženy tak, aby studenti museli pracovat s ukázkou z literární předlohy i z filmu a aby využívali znalosti z jiných předmětů. Vedle metodických listů pro vyučující obsahuje diplomová práce i návrhy pracovních listů pro žáky.

Z filmových adaptací, na něž se tato diplomová práce zaměřila, je pro výuku ve škole vhodných jen několik. Dílo Julesa Verna je sice mezi filmaři poměrně populární, avšak většina filmů využívá předlohy jen jako inspiraci. Pouze několika

málo režisérům se podařilo zfilmovat Vernovy knihy tak, aby zůstal zachován příběh i osobitá atmosféra.

Dílo tohoto spisovatele však nabízí mnoho dalších možností uplatnění během hodin českého jazyka a literatury a i méně vhodné filmové adaptace, případně jejich části, mohou být za jistých okolností použity k ozvláštnění výuky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Seznam literatury obsahuje i díla, z nichž nebylo v diplomové práci citováno, ale která sloužila k bližšímu seznámení s životem a prací Julesa Verna a s filmovými adaptacemi natočenými podle jeho knih.

VERNE, J. *Cesta kolem světa za 80 dní*. Brno: Návrat, 1997. s. 251.

ISBN-80-7174-447-6

VERNE, J. *Dva roky prázdnin*. Praha: Albatros, 1985. s. 236.

VERNE, J. *Dvacet tisíc mil pod mořem*. Praha: Albatros, 1987. s. 383.

VERNE, J. *Do středu Země*. Brno: Návrat, 1997. s. 268. ISBN-80-7174-315-1.

VERNE, J. *Na kometě*. Praha: Albatros, 1975. s. 340.

VERNE, J. *Ocelové město*. Praha: Albatros, 1989. s. 142.

VERNE, J. *Vynález zkázy*. Praha: Albatros, 1993. s. 187. ISBN-80-00-00016-4.

BENEŠOVÁ, A.: *Jules Verne v české a francouzské škole*. (Diplomová práce)

Liberec: TUL, 2007. s. 70.

BRANDIS, J. *Snílek Jules Verne*. Praha: Lidové nakladatelství, 1981. s. 256.

JANATKA, J. M. *Neznámý Jules Verne*. Praha: Mladá fronta, 1959. s. 250.

LOTTMAN, H. R. *Jules Verne*. Praha: BRÁNA, spol. s r. o., 1998. s. 254.

ISBN-80-7243-012-2.

MRAVCOVÁ, M. *Literatura ve filmu*. Praha: Melantrich, 1990. s. 188.

ISBN-80-7023-062-2.

MRAVCOVÁ, M. *Od Oidipa k Francouzově milence*. Praha: Národní filmový archiv, 2001. s. 371. ISBN-80-7004-099-8.

NEFF, O. *Jules Verne a jeho svět*. Praha: Mladá fronta, 2005. s. 296.

ISBN-80-204-1224-7.

NEZKUSIL, V. *Nástin didaktiky literární výchovy*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2004. s. 165. ISBN 80-7290-160-5.

NOVÁK, R.; GEJGUŠOVÁ, I. *Adaptace literárního díla a její didaktické využití*.

Ostrava: Ostravská univerzita Ostrava, Pedagogická fakulta, 2002. s. 32.

ISBN-80-7042-221-1.

PLÁTENÍK, P. Kritické zhodnocení projektu „Film a škola“. In: *Tradiční a netradiční metody a formy práce ve výuce českého jazyka na základní škole*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2007.

SLADOVÁ, J. K možnostem využívání videoprojekce ve výuce literární výchovy. In: *Tradiční a netradiční metody a formy práce ve výuce českého jazyka na základní škole*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002.

SLADOVÁ, J.: K využití filmové adaptace literárního díla v literární výchově. In: *Tradiční a netradiční metody a formy práce ve výuce českého jazyka na základní škole*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004.

SULOVSÁ, J.: Jules Verne včera a dnes. In: *Současnost literatury pro děti a mládež*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2005. s. 123.

ISBN-80-7083-957-0.

SULOVSÁ, J.: Využití videa v hodinách českého jazyka, slohu a literatury. In: *Sborník 99*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 1999. s. 91.

ISBN-80-7083-370-X

DVD v časopisech a novinách [online]. [2010], [cit. 2010-04-03]. <<http://www.dvdcasopisech.cz/2010-unor/>>.

The Internet Movie Database [online]. [1990-2010]. [cit. 2010-04-02]. <<http://www.imdb.com/name/nm0894523/>>.

SEZNAM PŘÍLOH

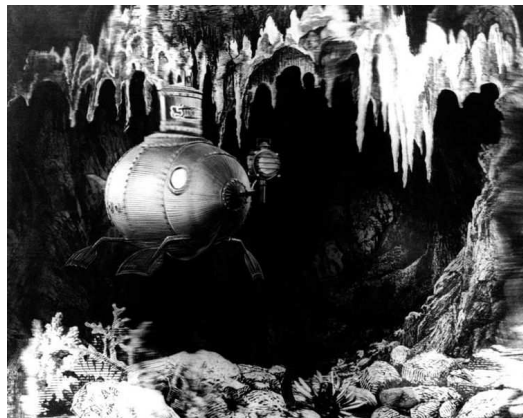
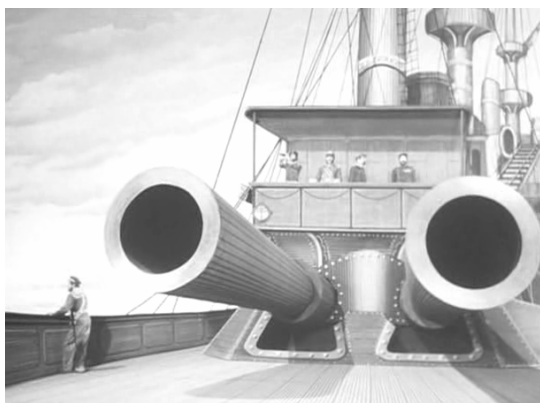
1. Jules Verne
2. Vynález zkázy
3. Dva roky prázdnin a Ukradená vzducholod'
4. Na kometě
5. Ocelové město a Tajemství ocelového města
6. Cesta kolem světa za 80 dní
7. Willy Fog na cestě kolem světa
8. Dvacet tisíc mil pod mořem
9. Do středu Země
10. Dotazník pro učitele
11. Pracovní list – Vynález zkázy
12. Pracovní list – Cesta kolem světa za 80 dní

Příloha 1.

Příloha č. 2

Příloha č. 3

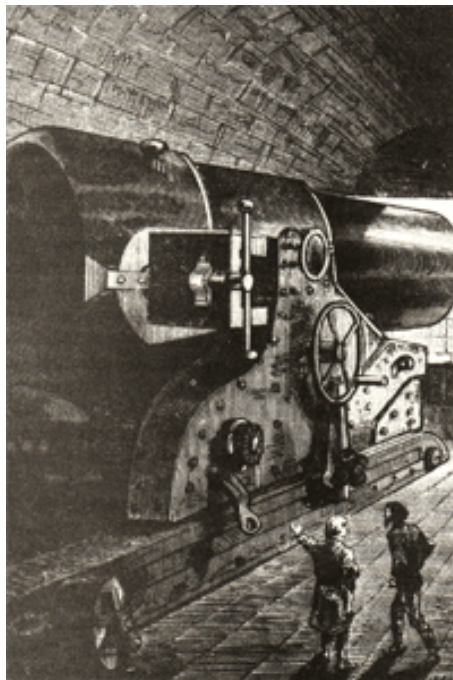

Příloha č. 4

Příloha 5.

Příloha 6.

Příloha 7.

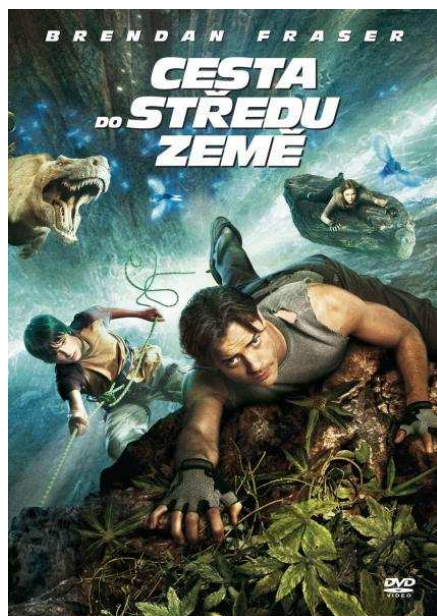

Příloha 8.

Příloha 9.

DOTAZNÍK PRO UČITELE

Jmenuji se Matěj Svoboda a jsem studentem Technické univerzity v Liberci, obor Učitelství pro 2. stupeň. Píši diplomovou práci na téma Svět Julesa Verna ve vybraných českých filmových adaptacích a jejich didaktické využití v hodinách literární výchovy.

Součástí mé diplomové práce bude i tvorba pracovních listů. Rád bych, aby tyto listy byly zpracovány co nejlépe, a proto bych Vás rád požádal o vyplnění následujícího krátkého dotazníku, jenž mi s mou prací velmi pomůže. Dotazník je anonymní a veškeré informace budou použity pouze pro účely diplomové práce.

Za Vaši spolupráci upřímně děkuji.

- 1) Používáte v hodinách literatury filmy? Pokud ano, u kterých témat a jak často?
- 2) Myslíte si, že využití filmů v hodinách literární výchovy je pro žáky přínosné? Pomáhá jim, když si mohou ukázkou z knihy porovnat s filmovou adaptací? Jak?
- 3) Je škola pro práci s videem a filmy dobře vybavena (videopřehrávače, DVD, školní filmotéka)? Jaké máte možnosti, když chcete ve výuce pracovat s filmem?
- 4) Uvítal/Uvítala byste více možností práce s filmem? Pokud ano/ne, proč?
- 5) Pracujete v hodinách literární výchovy s dílem Julesa Verna? Pokud ano, v které třídě, kolik hodin tématu věnujete a na která díla se zaměřujete?

6) Používáte při hodinách zaměřených na knihy Julesa Verna i video či DVD?

Pokud ano, která filmová díla preferujete a kolik času jim věnujete?

Pracujete s filmovou adaptací literárního díla, jehož literární ukázkou si žáci přečtou, nebo volíte jinou adaptaci? Pokud nepoužíváte, proč?

Pracovní list – Vynález zkázy

UKÁZKA

Přečtěte ukázkou z knihy Vynález zkázy a podle zápisků Simona Harta, asistenta profesora Rocha, odpovězte na otázky.

[...] Najednou se na palubě křižníku rozezvučí buben, údery paliček na kůži se rozléhají do daleka až ke mně!

Poznávám to bubnování – je to francouzské bubnování! Opravdu!... To loď mé vlasti předstihla ostatní, pluje vpřed, a teď ji zničí francouzský vynálezce!

Ne!... To se nesmí stát... Vrhnu se na Thomase Rocha... Zavolám na něho, že je to francouzská loď! Snad ji dosud nepoznal, ale jistě ji pozná!

Právě v té chvíli Thomas Roch na znamení inženýra Serkõa zvedá další skleněnou zkumavku, kterou drží v ruce.

Bubnování se ozývá ještě silněji, nese se vzduchem. Je to pozdrav vlajce... Ve větru se rozvinula vlajka... tříbarevná vlajka... a její modrá, bílá a červená barva zaplanou na nebi...

Ach, co se to děje? Rozumím... Při pohledu na vlajku své vlasti Thomas Roch je jako očarován. Jeho ruka se zkumavkou zvolna klesá, právě tak, jak vlajka stoupá na stožár... Pak vynálezce couvá, zakrývá si oči rukou, jako kdyby nechtěl vidět tři barvy – modrou, bílou, červenou!

Ne, všechnen vlastenecký cit v něm dosud nevyhasl, bije-li jeho srdce silněji při pohledu na prapor vlasti!

Jsem vzrušen právě tak hluboce jako on! Vystavuji se nebezpečí, že mě zahlédnou, ale co mi na tom záleží! Šplhám po skálách, chci být také při tom, chci stát Thomasu Rochovi po boku, aby neztratil sílu a nepovolil! Ať za to zaplatím svým životem, budu ho zapřísahat ve jménu naší vlasti a zavolám na něho:

„Vždyť jste přece Francouz a francouzská vlajka stoupá na stožáru té lodi! Vždyť jste Francouz a to je kousek Francie, ta loď, která se blíží! A vy, Francouz, byste byl takový zločinec a vystřelil byste na ni?”

Ale nebude třeba, abych zakročil...

Thomas Roch nemá nervový záchvat, jak je dříve míval. Je svým vlastním pánem.

Když se octl tváří v tvář vlajce své vlasti, všechno pochopil a couvl!

Několik pirátů k němu přiskočí, chtějí ho zavléci k vrhači. Odstrkuje je, brání se.

Ker Karraje a inženýr Serkö přibíhají. Ukazují na loď, která se přibližuje. Nařizují mu, aby vypálil svou střelu. Ale marně...

Kapitán Spade a ostatní piráti šílí vzteky, nadávají mu a vyhrožují, bijí ho, chtějí mu vyrvat zkumavku z ruky a použít jí...

Thomas Roch se jim vytrhne, hodí zkumavku na zem a rozdrtí ji botou.

Jaká hrůza se zmocní všech bídníků! Křižník už projel nebezpečným pásmem a oni nemohou odpovídat na výstřely z děl, které začínají dopadat na ostrůvek a drtit jeho skaliska.

Ale kde je Thomas Roch? Nezasáhla ho žádná střela? Ne... zahlédnu ho ještě naposledy, jak se vrhá do chodby.

Ker Karraje, inženýr Serkö a ostatní utíkají za ním, patrně hledají útočiště uvnitř v Back Cupu.

A já... za nic na světě se nevrátím do jeskyně, i kdybych měl být na místě usmrcen! Budu zapisovat do poslední chvíle, a až se francouzští námořníci vylodí na špičce ostrůvku, půjdu...

Zde končí zápisky inženýra Simona Harta. [...]

(VERNE, J. *Vynález zkázy*. Praha: Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, 1993. s. 182-183.)

OTÁZKY:

Co se podle vás stalo na konci ukázky?

Proč Thomas Roch zničil svůj vynález a celý ostrov?

Byl Thomas Roch hrdina nebo zločinec?

Jaké neobvyklé vynálezy se v ukázce vyskytují?

FILM:

Pozorně sledujte filmové ukázky a společně odpovězte na otázky.

Jaké vynálezy se ve filmu objevují? Existují i dnes?

Jaký byl asistent profesora inženýr Hart?

Nesl vynálezce Roch odpovědnost za svůj vynález? Udělali byste v jeho situaci to samé a zničili byste svůj vynález?

Znáte nějaké další nebezpečné vynálezy?

ÚKOL:

Vymyslete vlastní scénář Vynálezu zkázy, ale přeneste děj do blízké budoucnosti. Jaké budou lidé používat dopravní prostředky? Jaké nové vynálezy budou lidé moci využívat? Budou existovat nové a nebezpečné zbraně? Popište, jak si je představujete, nebo je nakreslete. A jak myslíte, že by příběh Vynálezu zkázy dopadl? Budou lidé v budoucnosti opatrní, nebo budou chtít využívat zbraně pro své vlastní cíle?

Pracovní list – Cesta kolem světa za 80 dní

UKÁZKA

Přečtěte ukázkou z knihy Cesta kolem světa za 80 dní, ve které Phileas Fogg a jeho přátelé cestují Indií a objeví podivnou skupinu lidí.

[...] „To je sutty*!“

Párs přisvědčil posunkem a položil prsty na rty. Dlouhý průvod se valil zvolna pod stromy a brzy zmizely poslední řady v hloubi pralesa.

Zpěvy doznívaly tlumeněji, až utichly. Ještě několik vzdálených výkřiků a konečně po všem hluku nastalo opět úplné ticho.

Phileas Fogg zaslechl ono slovo, pronesené sirem Cromartym, ptal se hned, jakmile průvod zmizel:

„Co je to sutty?“

„Sutty, pane Foggu,“ odpověděl brigádní generál, „je lidská oběť, avšak oběť dobrovolná. Žena, kterou jste právě viděl, bude zítra na úsvitu upálena.“

„Ach! Ti lotři!“ zvolal Passepartout, nemohla potlačit tento výkřik rozhořčení.

„A mrtvola?“ ptal se pan Fogg.

„Je to mrtvola prince, jejího manžela,“ pravil vůdce, „který byl nezávislým rádžou v Bundelkundu.“

„Cože?“ zvolal Phileas Fogg hlasem nejevícím ani nejmenší pohnutí, „tyto barbarské zvyky dosud v Indii trvají, a Angličané je nedovedli vymýtit?“

„V převážné části Indie,“ odpověděl sir Francis Cromarty, „se takové oběti už nekonají. Nemáme však žádný vliv na některé divoké krajiny a zvláště na bundelkundské území. Celý severní svah Vindhiasových hor je jevištěm neustálých vražd a pustošení.“

„Nešťastnice!“ **bručel** Passepartout, „zaživa upálena!“

---

* sutty – někdejší zvyk v Indii, podle něhož vdova z vyšších kast byla zaživa upalována s tělem svého manžela

„Ano,“ pokračoval brigádní generál, „upálena, a kdyby se to nestalo, neuvěřili byste, k jak bídnému životu by byla odsouzena svými příbuznými. Ostříhali by jí vlasy, živili by ji sotva několika hrstmi rýže, odstrkovali by ji, byla by považována za tvora nečistého a zemřela by někde v koutě jako prašivý pes. A tak vyhlídka na takovýto hrozný život dohání často nešťastníci k smrti mnohem spíše než láska nebo náboženský fanatismus. Někdy bývá však přece oběť skutečně dobrovolná, a bývá zapotřebí zakročení vlády, aby jí bylo zabráněno. Tak například před několika lety, když jsem sídlil v Bombaji, přišla mladá vdova žádat guvernéra o dovolení, aby se mohla dát upálit s mrtvolou svého manžela. Jak si můžete domyslet, guvernér to nedovolil. Tu opustila vdova město, utekla k nezávislému rádžovi a tam vykonala svou oběť.“

„Za generálovy řeči potřásl vůdce hlavou a pak pravil:

„Oběť, která se bude konat zítra na úsvitě, není dobrovolná.“

„Jak to víte?“

„Je to věc známá v celém Bundelkundu,“ odvětil vůdce.

„Zdálo se však, že tato nešťastnice se nijak nevzpouzí,“ poznamenal sir Francis Cromarty.

„To proto, že ji omámili konopným dýmem a opiem!“

„A kam ji vedou?“

„Do pagody v Pillaji, dvě míle odtud. Tam stráví noc, očekávajíc hodinu oběti.“

„A oběť bude vykonána?...“

„Zítra, za prvního ranního úsvitu.“

Po této odpovědi vyvedl vůdce slona z husté houštiny a vyšvihl se mu na krk. Ale ve chvíli, když jej chtěl pobídnout do běhu zvláštním hvízdnutím, zadržel ho pan Fogg a obrátil se k siru Cromartymu:

„Copak bychom nemohli tuto ženu zachránit?“

„Zachránit tuto ženu, pane Foggu!...“ zvolal brigádní generál.

„Jsem ještě o dvanáct hodin napřed. Mohu je tomu obětovat.“

„Aj! Vy jste mužem dobrého srdce!“ zvolal překvapeně sir Francis Cromarty.

„Někdy,“ odpověděl prostě Phileas Fogg. „Když mám čas.“

OTÁZKY:

Kde se děj odehrává?

Kdo v ukázce vystupuje?

Co víte o Indii?

Jaký byl Phileas Fogg?

Proč se rozhodli riskovat životy a zachraňovali neznámou ženu?

Jednali byste v podobné situaci stejně? Báli byste se? Co byste udělali jinak?

ÚKOL 1:

Představte si, že máte natočit film Cesta kolem světa za 80 dní. Co budete potřebovat, abyste mohli natočit tuto scénu? Co musíte jako filmaři vyrobit, udělat nebo postavit, aby mohla vzniknout scéna, v níž se Phileas Fogg a jeho přátelé uprostřed indických pralesů chystají k záchraně nevinné dívky? Jaké kulisy a kostýmy budou potřeba?

ÚKOL 2:

Vymyslete vlastní scénář a rozhodněte, jak bude děj pokračovat. Zachrání nakonec Phileas Fog neznámou ženu? Jakým způsobem přelstí nebo porazí své nepřátele? Unikne jim, nebo se stane jejich zajatcem?

FILM:

Pozorně sledujte ukázkou ze seriálu *Willy Fog na cestě kolem světa* a společně odpovězte na otázky.